

**Universita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno**

Pomoc orgánu sociálně-právní ochrany dětí rodinám s dětmi, které mají výchovné problémy a dopouštějí se protiprávního jednání

(Bakalářská práce)

Vedoucí práce:
PhDr. Antonín Olejníček

Zpracovala:
Martina Skopalová, DiS.

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Pomoc orgánů sociálně-právní ochrany dětí rodinám s dětmi, které mají výchovné problémy a dopouštějí se protiprávního jednání“ zpracovala samostatně a použila jsem jen literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno duben 2010

.....
Martina Skopalová

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Antonínu Olejníčkovi za velice užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych ráda poděkovala kolegům kurátorům z Magistrátu města Olomouce, kteří mi poskytli pomoc s vyhledáním vzorových kazuistik pro vypracovávání praktické části mé bakalářské práce.

Rovněž bych chtěla poděkovat svému manželovi za podporu, kterou mi poskytl při zpracování bakalářské práci. Této podpory si velice vážím.

Martina Skopalová

Obsah

Úvod	3
1. TEORETICKÁ ČÁST	5
1.1 Pojem sociálně-právní ochrana dětí a práce kurátora pro mládež.....	5
1.2 Pomoc rodinám s „problémovými“ dětmi	9
1.2.1 Rodina	9
1.2.2 Příčiny vzniku delikventního – kriminálního chování.....	11
1.2.3 Pomoc rodinám s dětmi dopouštějícími se protiprávního jednání.....	15
1.2.3.1 Provinění a přestupky mladistvých.....	15
1.2.3.2 Činy jinak trestné a přestupky nezletilých.....	18
1.2.4 Pomoc rodinám s dětmi s výchovnými problémy.....	19
1.2.5 Práce s dětmi v ústavní výchově.....	20
1.3 Metody práce s klientem a jeho rodinou.....	22
1.3.1 Rozhovor.....	22
1.3.2 Pozorování	23
1.3.3 Šetření v rodině	23
1.3.4 Individuální plán	24
1.4 Speciální techniky pro práci s nezletilými a mladistvými klienty	25
1.5 Spolupráce s orgány činnými v trestním řízení, spolupráce se školami a nestátními neziskovými organizacemi.....	29
2. PRAKTICKÁ ČÁST	31
2.1 Cíl výzkumu.....	31
2.2 Objekt výzkumu	31
2.3 Předmět výzkumu	31
2.4 Metoda sběru dat a vyhodnocení.....	31
2.5 Hypotézy	32
2.6 Využití výsledků pro praxi.....	32
2.7 Kazuistiky klientů kurátora pro mládež.....	32
2.8 Ověření hypotéz	49
2.9 Interpretace výsledků kazuistik.....	50

Závěr	51
Resumé	52
Anotace.....	53
Anotation	53
Seznam použitých pramenů a literatury.....	54

Úvod

Problematika sociálně-právní ochrany dětí je velmi rozsáhlým tématem a dle mého názoru v dnešní době velice aktuální. I v médiích jsou velice často zveřejňovány kauzy, které řeší orgány sociálně-právní ochrany dětí. Ve své se zaměřuji na tu část sociálně-právní ochrany, která se zabývá pomoci rodinám s dětmi, které mají výrazné výchovné problémy a dopouští se protiprávního jednání, tzn. práci kurátorů pro mládež.

Důvodem, pro který jsem si dané téma pro zpracování bakalářské práce vybrala, je aktuálnost problematiky kriminality mladistvých a nezletilých dětí. Vzhledem k tomu, že pracuji jako kurátorka pro mládež na Magistrátu města Olomouce, jsem s mladistvými a nezletilými pachateli protiprávního jednání v každodenním kontaktu a je zřejmé, že jejich počty neklesají a rodiny s dětmi, které se dopouštějí protiprávního jednání nebo mají výchovné problémy vyhledávají pomoc stále častěji.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části vycházím z dostupné literatury související s daným tématem a rovněž z praktických zkušeností, které jsem při své práci získala.

Cílem teoretické části mé bakalářské práce je přiblížit a vysvětlit funkci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a kurátorů pro mládež. Hlavně se zaměřit na postup kurátorů při práci s nezletilými a mladistvými dětmi dopouštějícími se provinění a činů jinak trestných, přestupků a které mají další výchovné problémy. Také se chci zaměřit na práci s jejich rodiči a jinými zákonnými zástupci.

Postupy orgánů v trestním řízení je rozdílný k nezletilým a mladistvým pachatelům. Metody a postupy, které kurátor ve své práci využívá jsou obdobné, pokud pracuje s nezletilým či mladistvým pachatelem, případně s dítětem s výchovnými problémy.

V teoretické části se také zabývám spoluprací orgánu sociálně-právní ochrany dětí s orgány činnými v trestním řízení, školami a nestátními neziskovými organizacemi, které se podílejí na práci s „problémovými“ dětmi.

Jedna z kapitol je také věnována speciálním technikám pro práci s nezletilými a mladistvými.

V praktické části je zpracováno několik kazuistik klientů kurátora pro mládež, budou popsány metody a postupy, které kurátor při své práci využil. Cílem praktické části je interpretace zpracovaných kazuistik a zjištění efektivity jednotlivých použitých postupů řešení problémů klienta.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Pojem sociálně-právní ochrana dětí a práce kurátora pro mládež

Sociálně-právní ochrana dětí, jako odvětví veřejného práva, má v České republice svoje poslání, které je stvrzeno mnoha zákony a mezinárodními dokumenty a z pohledu ústavních principů zejména Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o právech dítěte.

Orgány sociálně-právní ochrany dětí řeší velice složité situace rodin. Sociálně-právní ochrana představuje soubor opatření a nástrojů, které je třeba použít včas, vhodně a účelně s vědomím, že základním principem při poskytování sociálně-právní ochrany dětí je nejlepší zájem a blaho dítěte. Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem dětem bez rozdílu. Stát je odpovědný za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím, za ochranu jejich zdravého vývoje z hlediska fyzického, psychického a mravního a ostatních aspektů integrity dítěte jako nositele práv. Nenahrazuje však povinnosti a odpovědnost rodičů, nezasahuje do jejich postavení jako nositelů rodičovské zodpovědnosti, nejsou-li práva nebo vývoj dítěte ohroženy. Hlavním pravidlem pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany je princip preventivního působení na rodinné vztahy, jsou-li zasaženy tak, že přichází v úvahu působení veřejné moci. Opatření sociálně-právní ochrany jsou hierarchicky uspořádána ve vnitřně provázaný celek umožňující volbu nástrojů podle konkrétní situace, v níž se dítě nachází, a podle intenzity ohrožení. Důraz je také položen na ochranu dětí před patologickými jevy (tj. prevence rizikového vývoje dětí a minimalizace důsledků působení sociálně patogenních vlivů). Orgánům sociálně-právní ochrany je také uložena povinnost sledovat výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Cílem sledování je dodržování práv dítěte, rozvoj duševních a fyzických schopností dětí, zjišťování, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v zařízení a jak se vyvíjí vztahy mezi rodiči a dětmi.

Je třeba, aby sociální pracovníci, ale i další osoby, kterým zákon ukládá povinnost chránit děti, používali právní předpisy a metody práce ve vzájemných souvislostech a vyčerpávajícím způsobem (Novotná, Burdová, 2007).

*„Sociálně právní ochrannou dětí se rozumí zejména
ochrana práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny (Zákon
359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, §1 odst. (1), str. 17, Komentář).*

Sociálně-právní ochrana představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, rodičovskou péči a život v rodině, identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí náboženství, na vzdělání, zaměstnání. Zahrnuje také ochranu dítěte před týráním, zneužíváním, zanedbáváním.

Zásah do soukromí a rodinného života je možný až tehdy, jestliže rodina nebo jiné osoby odpovědné za výchovu o to požádají, nebo se o děti starat nemohou, případně nechtějí (Novotná, Burdová, 2007).

Kurátoři pro mládež jsou pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Do jejich náplně práce patří pracovat s dětmi mladšími 15 let, které se dopustily činu jinak trestného, s mladistvými ve věku 15 – 18 let, kteří spáchali provinění a u nichž bylo zahájeno trestní stíhání. Také pečují o děti a mladistvé, kteří mají opakované poruchy chování jako např. útoky z domova, noční toulky, zneužívání návykových látek, nerespektování výchovné autority rodičů, časté lhaní, neomluvenou absenci ve škole, jinak řečeno vedou zahálčivý nebo nemravný život, nebo o děti, které sami požádají o poskytnutí sociálně-právní ochrany.

Kurátor spolupracuje s orgány činnými v trestním a přestupkovém řízení a podává jim na základě svých šetření a pohovorů s dětmi a jeho zákonnými zástupci zprávy o osobních, rodinných a společenských poměrech dítěte. Kurátor v této souvislosti spolupracuje také se školou, od které získává potřebné informace o dítěti. Také se zúčastňuje soudního jednání, výslechů a ostatních úkonů v trestním řízení (Matoušek, Kroftová, 2003).

Kurátor vykonává sociálně-právní poradenství, sociální práci s problémovými rodinami, skupinami nebo jednotlivci, zajišťuje sociální prevenci. Ve své práci postupuje odborně, volí vhodné a účinné prostředky a postupy, pracuje individuálně a osobně, je-li to účelné řeší problémy v prostředí, kde se dítě zpravidla zdržuje.

Z náplně práce kurátora pro mládež dále vyplývají další kompetence jako například podávání návrhu na nařízení ústavní výchovy, její prodloužení, případně zrušení. Zabezpečuje stanovené úkoly ve vztahu k zajištění realizace výkonu v souvislosti s nařízenou ústavní či uloženou ochrannou výchovou.

V rámci trestního řízení vedeného proti mladistvému spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení, poskytuje klientovi odbornou sociální pomoc, podává soudu návrhy na trestní či výchovná opatření ukládaná soudem. Taktéž poskytuje odbornou pomoc v řízení o přestupku.

Kurátor pro mládež je povinen činit opatření k omezení působení nepříznivých vlivů na děti, poskytnout pomoc rodičům, či jiným osobám odpovědným za výchovu při výkonu jejich práv a povinností, pokud požadují pomoc. Na žádost příslušných orgánů je kurátor povinen s nimi spolupracovat, vypracovává a zasílá zprávy, vyhovuje žádostem o substituci.

Kurátor vykonává poradenskou činnost tím, že pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, poskytuje či zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte.

V rámci svých pracovních povinností kurátor vykonává rovněž přednáškovou činnost na školách.

Zvyšování kvalifikace a tím upevňování sociálních kompetencí je nutnou podmínkou práce kurátora pro mládež.

Vede evidenci a spisovou dokumentaci dle platných právních předpisů (Vnitřní předpis Magistrátu města Olomouce, 2003).

Kurátor pro mládež se při své práci řídí platnými zákony a ostatními právními předpisy. Nejvíce při své práci využívá zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, který zastřešuje všechny postupy Policie ČR, Městské policie, Státního zastupitelství, Probační a mediační služby při řešení trestné a přestupkové činnosti mladistvých a nezletilých pachatelů. Zákon 218/2003 Sb. mění postupy, které jsou rozdílné u dospělých osob.

Dále ve své práci využívá zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve

školských zařízeních, a v případě správního řízení vedeného s mladistvým nebo jeho zákonnými zástupci zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád.

Kurátor se taktéž řídí školským zákonem č. 561/2004 Sb. a ostatními vyhláškami a metodickými pokyny ve školství. Příkladem může být metodický pokyn při omlouvání žáků, při výskytu sociálně-patologických jevů, apod.

1.2 Pomoc rodinám s „problémovými“ dětmi

Tuto kapitolu bych ráda věnovala problematice rodin z pohledu orgánu sociálně-právní ochrany dětí, především kurátorů pro mládež, kteří se snaží pomoci rodinám, ve kterých jsou děti s výchovnými problémy a děti, které se dopouštějí protiprávního jednání. Kurátoři také pracují s dětmi, které se z důvodu, ať už výchovných problémů nebo dopouštěním se provinění a činů jinak trestných, dostávají na základě rozhodnutí soudu do ústavní případně ochranné výchovy.

1.2.1 Rodina

Rodina je nejstarší lidskou společenskou institucí. Na otázku, co je to „rodina“, nám jinak odpoví právník, sociální pracovník, sociolog, pedagog (Matějček, 1995).

Rodina je společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí (Hartl, Hartlová, 2000, s. 512).

Rodina je v užším, tradičnějším pojetí skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků (sňatek, adopce) (Matoušek, 2003, s. 187).

Rodina je primárním činitelem socializace a má trvalý a významný vliv na vývoj a na sebepojetí jedince. Rodina zajišťuje uspokojování biologických potřeb dítěte, vytváří podmínky pro jeho zrání a růst, připravuje dítě na přijetí rolí a vzorů jednání (Jedlička, 2004).

Moderní rodina je tvořena párem rodičů a dětmi a bývá označována jako nukleární rodina. Nukleární rodina rozšířená o prarodiče a ostatní příbuzné se nazývá rodina rozšířená. Rodina, ve které dítě vyrůstá je rodinou orientační a tu, kterou si sám zakládá je rodinou prokreační. Dle toho, že jsou v rodině přítomny všechny důležité „články“, hovoříme o rodině úplné nebo neúplné.

Z hlediska průběhu socializace posuzujeme, do jaké míry je rodina schopna plnit své zásadní funkce, kterými jsou funkce biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomická, sociálně-psychologická podpora a v neposlední řadě citová funkce rodiny. Z tohoto pohledu hovoříme o rodině funkční, která přiměřeně plní všechny funkce. Dále rodina afunkční, ve které občas dochází k poruchám v plnění jedné nebo několika funkcí, které

však vážněji nenarušují život rodiny a zásadně neovlivňují negativně vývoj dítěte. Rodina, ve které dochází k vážným poruchám, vnitřnímu rozkladu a je zde významně narušován socializační proces dítěte je rodinou dysfunkční (Kraus, 2001).

Pro dítě nejsou důležité vnější znaky rodiny. Pokud má být vývoj dítěte po duševní a charakterové stránce vyrovnaný, potřebuje vyrůstat v citově stálém, příznivém prostředí, které je vřelé a přijímající. Rodina by měla pro dítě znamenat základní životní jistotu. V různých rodinách mohou být podmínky pro utváření sebevědomí dítěte odlišné (Matějček, 1996).

Obecné mínění je takové, že rodiny mladistvých delikventů jsou rodiny sociálně slabé, neúplné. V současné době zjišťujeme, že mladiství delikventi pocházejí i z dobře situovaných, navenek dobře vypadajících, funkčních rodin. V těchto rodinách se mohou skrývat vážné vnitřní konflikty. Obecně slábne vliv rodiny na dospívající děti a na vznik delikventního chování působí převážně vrstevnická skupina řídící se deviantní normou (Matoušek, 2003).

Domnívám se, stejně jako Oldřich Matoušek ve své publikaci, že v současné době jsou pachatelé trestných činů velmi často i děti z dobře ekonomicky a sociálně situovaných rodin. Ve své praxi se s tímto problémem setkávám. Častým důvodem vzniku delikventního chování u dětí z funkčních rodin je fakt, že rodiče věnují mnoho času svému zaměstnání a na výchovu dětí jim moc času nezbývá. Děti většinu času tráví se svými vrstevníky, kteří mohou být původci delikventního chování.

Všeobecně ovšem platí, že většina rodin mladistvých delikventů jsou méně soudržné a atmosféra v nich je více konfliktnější než v rodinách s dětmi, které nepáchají trestnou činnost. Neúplná rodina je nejčastější charakteristikou rodinného zázemí u delikventních osob. Stereotyp nefunkční, neúplné rodiny může být důvodem toho, že tato rodina je předem považována za neovlivnitelnou (Matoušek, 2003).

1.2.2 Příčiny vzniku delikventního – kriminálního chování

Příčin vzniku problémového až delikventního chování u nezletilých a mladistvých pachatelů trestných činů či přestupků je dle mého názoru velmi mnoho. Od poruch osobnosti dítěte, přes výchovné prostředí v rodině, vrstevnické skupiny, party až po vliv médií.

Dědičnost

Dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které ovlivňují chování dítěte. Genetická dispozice může zapříčinit sníženou sebekontrolu nebo hyperaktivitu. Samotné genetické vlohky nevedou ke vzniku delikventních part či chování, jen zvyšují pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv i další činitelé, které deviantní chování způsobí.

Dědičnost zločinnosti mládeže je méně výrazná než u dospělých jedinců, protože na projevení genetické dispozice je kratší doba a pravděpodobně je silnější i vliv sociálních faktorů během dospívání (Matoušek, Kroftová, 2003).

Konstituce

Trvalý neklid a kolísání pozornosti jsou nejvýraznější znaky dětské poruchy označované jako syndrom hyperaktivity. Dalšími symptomy hyperaktivity jsou změny nálad, impulzivita chování a neobratnost. Děti s tímto syndromem bývají charakterizovány jako neposedné a upovídané. Hyperaktivní děti mívají potíže s adaptací na společenské prostředí i v dospělosti. Syndrom hyperaktivity je spojován s impulzivitou, agresivitou, záchvaty vzteku a sníženým sebehodnocením.

Psychopatie je trvalá, vrozená osobnostní dispozice, která člověka staví mimo normu. U mladistvých pachatelů je ovšem nesnadné rozlišit stálé povahové rysy od neklidně probíhajícího dospívání. Hlavním kritériem při diagnostikování psychopatie je stálá, od dětství se projevující nestabilita v souhrnu osobnostních vlastností, tím, že některé převažují, jiných je výrazný nedostatek. Tato porucha je častou příčinou konfliktů mezi jedincem a sociálním prostředím.

Vliv na delikventní chování mladistvého má i příslušnost k pohlaví. Muži mají vrozeně vyšší agresivitu, je na nich ze strany rodičů uplatňován jiný výchovný přístup. Dívky jsou rodiči více kontrolovány než chlapi. Pro dívky mají menší význam vrstevnické skupiny (Matoušek, Kroftová, 2003).

Rodina

Selhání rodiny v jejich výchovných, sociálních a jiných funkcích může nezletilého, mladistvého negativně ovlivnit a následkem toho může být vznik protispolečenského jednání.

Rozhodujícím činitelem osobnostního vývoje dítěte je vazba mezi dítětem a matkou a později dítětem a ostatními členy rodiny a vrstevníky. Rodinné prostředí delikventně jednajících dětí bývá označováno jako nepodnětné, citově chladné a s minimem rodičovského zájmu o dítě.

Děti, které vůbec nepoznali rodinné prostředí a vyrůstali v kolektivních institučních zařízeních jsou často citově deprivované, mají sníženou schopnost navazovat vztahy.

Rodiče delikventně jednajících dětí se méně starají o vytvoření bariér v asociálním chování dětí a jejich výchovný styl je nejednotný a nestálý (Matoušek, Kroftová, 2003).

Dle mého názoru je nevhodnějším výchovným stylem, který by měli rodiče uplatňovat je autoritativní styl. Avšak příliš přísná až autoritářská případně benevolentní, liberální či nejedná výchova mají na chování dítěte negativní vliv.

Dohled rodičů nad dítětem má také souvislost se vznikem delikventního chování u dětí. Rodiče by měli být informováni o volnočasových aktivitách, vrstevnických vztazích, o tom, kde a jak tráví svůj volný čas.

Rizikovým faktorem je samozřejmě i nepřítomnost jednoho z rodičů, nejčastěji otce a to z důvodu rozvodu, případně toho, že matka s otcem nezačne vůbec žít.

Samozřejmě i rodič, který nadměrně požívá alkohol, drogy, je dlouhodobě nezaměstnaný nebo se projevuje jinak asociálně, zvyšuje pravděpodobnost vzniku delikventního chování u dítěte.

Způsoby řešení konfliktů v rodině mají také nepochybně vliv na chování dětí. Děti vyrůstající v rodinách s otevřenými konflikty mezi rodiči, mají větší sklon ke kriminálnímu chování než děti vyrůstající v klidném a harmonickém rodinném prostředí. Také časté konflikty dítěte s jeho sourozenci mohou předvídat vyšší riziko delikvence. Z takového rodinného prostředí mají děti tendenci unikat a učí se v něm konfrontačnímu způsobu řešení problémů a konfliktů (Matoušek, Kroftová, 2003).

Osobnost

Znakem osobnosti, o němž se předpokládá, že se podílí na kriminálním chování mladistvých a nezletilých, je impulzivita, která souvisí se syndromem hyperaktivity a s převládající časovou orientací na přítomnost. Osoby chovající se delikventně dávají přednost okamžitému uspokojení před uspokojením vzdáleným.

Delikventně jednající osoby mají rovněž méně realistická očekávání do budoucna než jejich „neproblémoví“ vrstevníci. Většina delikventně jednajících lidí má negativní sebehodnocení. Naproti tomu existuje skupina mladistvých, u nichž je sebevědomí zvýšené. To je spojováno s vysokou pohotovostí k agresivní obraně vlastní osoby. Delikventní chování je vysvětlováno jako pokus člověka s nízkým sebevědomím zvýšit si pocit vlastní hodnoty kriminálním chováním v podmínkách, které tomuto člověku neumožňují společensky přijatelnou formou potvrdit vlastní hodnotu například studijními výsledky, prací, ... Kriminalita by z tohoto pohledu byla obranným mechanismem Já, který spouští nepříznivé sociální prostředí. Člověk, který se dopouští trestné činnosti má narušenou morálku, tzn. morální názory, postoje, zvnitřnělé morální normy.

Komunikační dovednosti a způsob řešení konfliktů jsou dalšími znaky, ve kterých se delikventně a nedelikventně jednající mladí lidé liší. Delikventně jednající lidé mají nižší schopnost vnímat sociální významy lidského chování, na sociální chování reagují nepřiměřeně, konflikty řeší méně konstruktivně, zkratkovitě a agresivně (Matoušek, Kroftová, 2003).

Škola

V situaci, kdy slábne výchovný vliv některých rodin na děti a kdy se silným socializačním činitelem stávají média a vrstevnické skupiny, začíná být škola viděna jako prostředí, které bude garantovat optimální působení na dítě, které je v souladu se zájmy společnosti.

Na školu klade společnost řadu požadavků, kterými jsou jednak kvalifikovat děti pro budoucí práci, ale také vychovávat k občanské angažovanosti, a to ve spolupráci s rodinou. Není snadné skloubit zájmy rodiny, školy a společnosti. Rodiče někdy se školou spolupracovat nechtějí, mají-li jiné hodnotové preference než škola. Škola má přihlížet k postojům rodiny, ale i k individuálním potřebám dítěte.

Vývoji směrem ke kriminalitě může pomáhat reakce školy na zjištěné asociální chování jednotlivce či skupiny dětí. Postoj školy a sankce jí udělené mohou být

významným sdělením, jaká pravidla se ve škole uplatňují, zda pravidla platí pro všechny. Přehlížení přestupků, nejasná pravidla týkající se žádoucího chování dětí, rozporuplné uplatňování disciplíny narušují představu dětí o jasných hranicích jejich chování (Matoušek, Kroftová, 2003).

Domnívám se však, že škola je omezena adekvátně potrestat jedince, který opakovaně porušuje školní řád a který se na půdě školy dopouští nejrůznějších přestupků. Škola má možnost udělit takovému žákovi napomenutí, důtku či snížit známku z chování. Pokud však vyčerpá všechny tyto možnosti, nejsou další alternativy, jak žáka potrestat.

Vrstevnícké skupiny

Pro děti s dysfunkčních rodin bývá vrstevnícká skupina důležitější než pro děti, které vyrůstají ve funkčním rodinném prostředí. Vrstevnícká skupina může být rizikovým faktorem i pro děti z funkčních rodin. Potřeba kladného přijetí vrstevníckou skupinou je pro děti s frustrujícího rodinného prostředí silnější než u dětí s dobrým rodinným zázemím.

Delikventní party mohou vznikat na základě různých podnětů. Často jsou party přivedeny ke kriminální činnosti tím, že tráví svůj čas v hernách a na diskotékách, na což po určitém čase se jim nemusí dostávat prostředků, které se pak snaží získat trestnou činností. Pro jinou skupinu může být důvodem páchaní trestní činnosti nuda (Matoušek, Kroftová, 2003).

Samozřejmě, že ne každá parta vrstevníků je problémová. Jsou skupiny dětí, které mají volnočasové aktivity řádně strukturované a v rámci svého volného času se nedopouští delikventního chování.

Média

Vliv médií na socializaci dnešních dětí a mládeže je bezpochyby významný. Televize a internet jsou v současné době nejvýznamnější ze všech médií. Čas, který věnují děti sledování televize a surfování po internetu, je delší než čas věnovaný jiným mimoškolním aktivitám a činnostem.

U dětí, více než u dospělých, je pravděpodobné, že při nadměrném sledování televize ztratí kontakt s reálným světem a slábne i schopnost odlišit možné a nemožné (Matoušek, Kroftová, 2003).

Dle mého názoru je vysílání plné brutality a násilí, a to nejen ve filmech a seriálech, ale také ve zprávách. Vraždy, páchaní trestné činnosti a kriminalita všeobecně jsou nedílnou součástí programů, které mladí lidé sledují a to vše má vliv na kriminální chování. V současné době rovněž internet a počítače jsou součástí života dětí a mládeže. Bojové hry mohou dle mého názoru mít také značný vliv na chování dětí.

1.2.3 Pomoc rodinám s dětmi dopouštějícími se protiprávního jednání

Pomoc rodinám s dětmi, které se dopouštějí protiprávního jednání má jistá specifika oproti pomoci rodinám s dětmi s výhradně výchovnými problémy. V případě protiprávního jednání, kurátor dítě provází trestním či přestupkovým řízením. Pokud se kurátor domnívá, že protiprávní jednání je ojedinělým skutkem v životě mladistvého nebo nezletilého dítěte, spolupráce po soudním či přestupkovém řízení ve většině případů končí. Pokud se v chování dítěte vyskytnou i výchovné problémy je pak zapotřebí s rodinou dále pracovat. Při zpracovávání této kapitoly budu vycházet ze své praxe a zákonů, ze kterých při své práci kurátor vychází.

1.2.3.1 Provinění a přestupky mladistvých

Trestný čin spáchaný mladistvým pachatelem se nazývá provinění. Za mladistvého je považováno dítě od 15 do 18 let. O spáchání provinění mladistvou osobou se orgán sociálně-právní ochrany dětí nejčastěji dozvídá žádostí policie o vypracování zprávy o osobních, rodinných a společenských poměrech mladistvého. Dle zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže musí mít mladistvý již od počátku policejního vyšetřování obhájce (z. č. 218/2003 Sb., o soudnictvích ve věcech mládeže, § 42 odst. (2)). Toho si může zvolit, nebo mu je ustanoven soudem. Nedílnou součástí žádosti o zprávu je i sdělení provinění, kterého se měl mladistvý dopustit.

Kurátor na základě žádosti vyzve rodiče a mladistvého k dostavení se na jednání. Rozhovor kurátora s rodiči a mladistvým je rozdělen do několika fází. Tyto fáze nemusí následovat v pořadí, jak je uvádím.

Nejprve kurátor hovoří s celou rodinou, kdy je vysvětlen postup policie a ostatních orgánů činných v trestním řízení, jako jsou policie, státní zastupitelství,

soudy, a dále přestupkové komise, probační a mediační služba. Stejně tak je klientům sdělena možná sankce za spáchání provinění.

Poté je hovořeno s rodiči mladistvého, kdy ti jsou dotazováni na informace důležité pro zprávu, kterou si policie vyžádala. Zpráva obsahuje údaje o rodičích, jejich věku, zaměstnání, rodinném stavu, sourozencích, bytových poměrech. Ve zprávě se uvádí, jestli je již rodina vedena v evidenci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, od kdy a z jakého důvodu. Další informace se týkají docházky mladistvého do školy, jaký má prospěch, zda byl někdy hodnocen sníženým stupněm z chování, případně, jestli musela škola využít některého z výchovných opatření. Rodičů se také kurátor dotazuje na zdravotní stav mladistvého od raného věku, zda byl někdy v péči psychologů, pedagogicko-psychologické poradny či jiného obdobného zařízení a jak má mladistvý strukturovaný volný čas. Z rozhovoru kurátor zjišťuje, jaké jsou vzájemné vztahy a komunikace v rodině, jaký rodiče preferují výchovný styl. Závěrem se kurátor snaží všechny informace shrnout a zhodnotit osobnost mladistvého, výchovné působení rodičů a celkovou atmosféru v rodině.

Rodičům je sděleno, že se mohou účastnit veškerých úkonů v trestním řízení, které je vedeno proti jejich dětem.

V průběhu jednání kurátor s mladistvým také hovoří o možných alternativních opatřeních, kterými mladistvý může zmírnit trestní sankce, např. podmíněné zastavení trestního stíhání a jiné druhy odklonu. Velmi častým opatřením je dobrovolná účast mladistvého na probačním programu. Informace o formě a průběhu probačního programu mu sdělí kurátor při pohovoru.

Trestní stíhání mladistvého je možno podmíněně zastavit za podmínek stanovených zákonem (z. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 307 odst. (1), písm. a), b)). Pro tento postup je nutné, aby se mladistvý ke svému jednání přiznal, aby horní hranice trestu, který mu hrozí nepřevyšovala 5 let, nahradil vzniklou škodu, nebo se o to alespoň pokusil a jinak musí vést řádný život.

Kurátor provází mladistvého celým trestním řízením. Zúčastňuje se všech úkonů prováděných orgány činnými v trestním řízení. Pokud je proti mladistvému usnesením zahájeno trestní stíhání, účastní se podání vysvětlení a výslechnů na policii, prostudování spisu a soudních jednání. V průběhu trestního řízení může kurátor, stejně jako mladistvý, podávat návrhy na doplnění dokazování, navrhopvat znalecké posudky apod. Při výslechu na policii dbá kurátor na to, aby byla dodržována všechna práva, která jsou mladistvému zákonem dána. Prostudování spisu je poslední fází řízení před tím, než je

spis předán k posouzení státnímu zastupitelství. V této fázi kurátor může navrhnout trest případně další postup či jiné trestní nebo výchovné opatření. Poté je spisová dokumentace předána státnímu zastupitelství, které na základě důkazů podává obžaloby nebo může trestní stíhání mladistvého zastavit. Pokud je mladistvý obžalován následuje soudní jednání, kde se rozhoduje o vině, či nevině mladistvého a o výši trestu. Role kurátora v soudním řízení je taková, že v závěrečné řeči hodnotí osobnost mladistvého a může navrhnout vhodné potrestání.

Soud rozhodne o vině mladistvého a stanoví výši trestu. Všichni účastníci mají právo na odvolání v případě, že s rozhodnutím soudu nesouhlasí. O odvolání poté rozhoduje krajský soud.

V případě, že je mladistvý rozsudkem uznán vinným, vzniká mu také povinnost uhradit náklady na obhajobu a náklady soudního řízení. V tomto ohledu může kurátor pomoci mladistvému napsat žádost na bezplatnou obhajobu. Mladistvý má také právo zažádat o odklad platby za soudní náklady a to z důvodu, že nemá žádné příjmy a rodiče nejsou schopni, či ochotni částku za dítě uhradit.

Pokud je státním zastupitelstvím trestní stíhání podmíněně zastaveno je mladistvému stanovena zkušební doba, po kterou se musí mladistvý chovat řádně a nepáchat trestnou činnost. Pokud by se dalšího provinění dopustil ve zkušební době, pak se původní řízení obnoví. V případě, že mladistvý povede řádný život, po skončení zkušební doby se na něj pohlíží, jako na netrestaného. Po skončení zkušební doby je kurátor státním zastupitelstvím požádán o zpracování aktuálního hodnocení mladistvého, zda opravdu vede řádný život a nedopustil se žádného provinění.

O přestupkovém jednání mladistvých osob se kurátor dozví sdělením Policie ČR, případně vyzovem o konání komise pro projednávání přestupků.

Nejčastěji se mladiství dopouštějí přestupků proti majetku, či proti občanskému soužití. Přestupky proti majetku jsou definovány zákonem č. 200/1990 Sb., o přestupcích v §50 a přestupky proti občanskému soužití v §49. Sankce dle §11 zákona o přestupcích, které může přestupková komise mladistvému pachateli po prokázání viny uložit jsou napomenutí, peněžitá pokuta, zákaz činnosti nebo propadnutí věci. Finanční pokuta nesmí v případě mladistvého přesáhnout částku 2.000,- Kč. Mladistvý v případě uznání viny také hradí náklady řízení, jejichž výše je maximálně 1.000,- Kč.

Po oznámení, že se mladistvý dopustil přestupkového jednání, je pozván společně se zákonnými zástupci na pohovor ke kurátorovi. Zákonným zástupcům je

vysvětlen postup komise pro projednávání přestupků, jak bude jednání probíhat a jaké případné sankce mladistvému může komise uložit. Stejně tak jako v trestním, tak i v přestupkovém řízení nejsou rodiče mladistvého pachatele povinni účastnit se jednání komise pro projednávání přestupku. Také nejsou povinni hradit pokutu, která je mladistvému uložena.

S mladistvým vede kurátor výchovný pohovor, ve kterém mu vysvětlí protiprávnost jeho jednání a také klade důraz na to, aby mu sdělil následky opakování přestupkového jednání.

V přestupkovém řízení se kurátor vyjadřuje k osobnosti mladistvého, kdy především sděluje, zda se již v minulosti dopustil jiného přestupkového či trestného jednání, nebo zda se jedná o ojedinělou událost v životě mladistvého. Kurátor komisi sděluje veškeré důkazy a okolnosti, které mohou zmírnit postih mladistvého. Na druhé straně je kurátor povinen komisi sdělit i negativní jevy v chování mladistvého. Kurátor má právo navrhnout zastavení řízení, a také formu sankce, která by pro mladistvého byla vhodná.

V případě uznání viny přestupková komise rozhodne o uložení některé ze sankcí, o čemž je kurátor informován rozhodnutím. Stejně tak jako zákonný zástupce, může i kurátor podat odvolání proti rozhodnutí, v případě, že s rozhodnutím komise nesouhlasí. Toto odvolání poté projednává Krajský úřad.

Pokud je mladistvému uložena finanční pokuta, může se obrátit na příslušný správní orgán se žádostí o povolení splátkového kalendáře. Tuto informaci mu zpravidla sděluje kurátor v rámci pohovoru.

1.2.3.2 Činy jinak trestné a přestupky nezletilých

Trestná činnost nezletilých pachatelů se nazývá čin jinak trestný. Nezletilý pachatel je dítě do 15 let věku a dle zákona není trestně odpovědný za své jednání. Stejně tak jako u mladistvého pachatele se i u nezletilého dozvídá kurátor o spáchání trestného jednání ze sdělení policie. Policie si rovněž žádá o vypracování zprávy na nezletilého pachatele. Vypracování zprávy má stejný postup jako u mladistvých pachatelů. Nezletilý společně se zákonnými zástupci jsou vyzváni k dostavení se na jednání ke kurátorovi. Během jednání je hovořeno s nezletilým o skutku, kterého se dopustil, o důvodech, pro který byl skutek spáchán a o jeho následcích.

Rozdíl oproti mladistvému pachateli je v tom, že proti nezletilému nemůže být zahájeno trestní stíhání. Po provedení dokazování, policie případ odloží usnesením. I přesto, že policie případ odloží, postupuje ho státnímu zastupitelství, které podává návrh na uložení některého z výchovných opatření. Těmi mohou být napomenutí, dohled probačního úředníka, umístění ve středisku výchovné péče a uložení ochranné výchovy.

Kurátor u soudního jednání hovoří o osobnosti nezletilého pachatele, o výchovném působení rodičů na dítě a navrhuje vhodné výchovné opatření, které by mohl soud nezletilému uložit.

O přestupkovém jednání nezletilých se kurátor dozvídá se sdělení komise pro projednání přestupků. Na základě tohoto oznámení je nezletilý společně se zákonnými zástupci pozván ke kurátorovi, které s nezletilým hovoří o spáchaném skutku. Snaží se jej upozornit na následky případného opakování přestupkového jednání. Cílem rozhovoru je to, aby si nezletilý uvědomil závažnost svého jednání a v budoucnu je neopakoval.

1.2.4 Pomoc rodinám s dětmi s výchovnými problémy

Orgán sociálně-právní ochrany dětí se věnuje rodinám s dětmi, které mají výrazné výchovné problémy, kterými mohou být útoky dítěte z domova, noční toulky, neomluvená absence, požívání alkoholických nápojů, zneužívání návykových látek, nerespektování autority rodičů apod.

Na orgán sociálně-právní ochranu dětí se v tomto případě nejčastěji obracují rodiče. Informují o tom, že dítě má výchovné problémy a rodiče již vyčerpali všechna výchovná opatření, jak na dítě působit.

Kurátor hovoří s rodiči o typu výchovných problémů dítěte, o opatřeních, jaké rodiče pro nápravu chování využili. Poté kurátor provede pohovor s dítětem, kdy se zaměřuje na jeho vztah k rodičům, zda respektuje jejich výchovnou autoritu. Dále se dítěte dotazuje, co je důvodem jeho výchovných problémů.

Společně s rodiči a dítětem se kurátor snaží najít vhodné řešení problému. Rodičům jsou nastíněny možnosti opakovaných návštěv kurátora, případně ambulantní návštěvy u psychologa, umístění dítěte do střediska výchovné péče či podání návrhu na nařízení ústavní výchovy, pokud se výchovné problémy opakují a nejde již na dítě

působit jinak. Návrh na nařízení ústavní výchovy mohou podat rodiče dítěte, pokud dítě nerespektuje jejich výchovnou autoritu a rodiče již nejsou schopni na dítě výchovně působit. Návrh může podat i kurátor, a to v případě, že rodiče například nespolupracují nebo si neuvědomují závažnost situace a nejsou schopni objektivně zhodnotit nedostatky ve své výchově. S dítětem kurátor provede výchovný pohovor, ve kterém se mu snaží vysvětlit, nedostatky v jeho chování a také mu sdělí případné následky, když by se situace nadále zhoršovala.

1.2.5 Práce s dětmi v ústavní výchově

Pokud je dítěti soudem nařízena ústavní výchova či uložena ochranná výchova je dítě nejprve odesláno do diagnostického ústavu, kde je po dobu 2 měsíců. Zde je provedena celková diagnostika dítěte a na základě jejich zjištění je dítě dále přemístěno do vhodného ústavního zařízení. Výkon ústavní a ochranné výchovy je realizován na základě zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

Kurátor v tomto případě spolupracuje s ústavním zařízením, kam je dítě umístěno. Spolupráce je zakotvena v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí v §28 až §30.

Dle §29 je orgán sociálně-právní ochrany dětí povinen sledovat výkon ústavní výchovy. Sleduje dodržování práv dítěte v zařízeních pro výkon ústavní výchovy, zejména rozvoj duševních a tělesných schopností, zda trvají podmínky pro pobyt dítěte v zařízení, zjišťuje, jak se vyvíjejí vztahy mezi dětmi a jejich rodiči. Zaměstnanec orgánu-sociálně právní ochrany dětí je povinen jednou za 3 měsíce navštívit dítě v zařízení.

V §30 je upraven pobyt dítěte mimo ústavní zařízení. Tento pobyt může být krátkodobý, například víkendový, nebo dlouhodobější na letní prázdniny. Rodiče si musí ústavní zařízení požádat o tzv. dovolenku dítěte. Ústavní zařízení poté zašle kurátorovi žádost o souhlas s dovolenkou. Na základě prošetření rodinných poměrů dítěte, kurátor souhlasí či nesouhlasí s umístěním dítěte mimo ústavní zařízení. Kurátor nesouhlasí s dovolenkou v případě, že rodina nemá dostatečné materiální či sociální podmínky. Například, pokud rodina nemá pro dítě základní vybavení, jako třeba postel, kde by mohlo spát. Ještě závažnějším důvodem je, když rodič pro dítě není výchovnou

autoritou a je tu velký předpoklad, že dítě nebude v průběhu dovolenky rodiče respektovat a dodržovat jimi určená pravidla.

Kurátor společně s rodiči a dítětem se snaží o nápravu poměrů, aby byl možný návrat dítěte zpět do péče rodičů. Pokud jsou splněny podmínky, dítě se může navrátit do rodiny na základě rozhodnutí soudu o zrušení ústavní výchovy. I nadále pak kurátor s rodinou spolupracuje a dohlíží nad výchovou.

Je nutné zmínit, že realizace ústavní a ochranné výchovy je nejzazším výchovným opatřením, které se nařizuje jen v případech, kdy není možné dosáhnout cíle, tzn. náprava chování dítěte, jiným opatřením (dohled, náhradní rodinná péče, změna výchovného prostředí,...).

1.3 Metody práce s klientem a jeho rodinou

V této kapitole přiblížím způsoby a metody sociální práce, které kurátor pro mládež nejčastěji využívá při práci s mladistvými a nezletilými pachateli protiprávního jednání a dětmi, které mají výchovné problémy ve škole nebo doma.

Podle Ivana Úlehly zahrnuje práce s klientem direktivní a nedirektivní způsoby. Mezi direktivní, nebo-li způsoby kontroly zařazuje metody práce s klientem: opatrování, dozor, přesvědčování, vyjasňování. V těchto případech rozhoduje o způsobech spolupráce pracovník – např. kurátor.

Mezi nedirektivní způsoby, jinak řečeno způsoby pomoci řadí: doprovázení, vzdělávání, poradenství, terapie (Úlehla, 1996).

Mám za to, že práce kurátora pro mládež je syntézou direktivních i nedirektivních způsobů spolupráce.

Pro tuto kapitolu jsem vybrala 4 nejzákladnější a nejčastěji využívané metody práce kurátora pro mládež.

1.3.1 Rozhovor

Nejzákladnější metodou, kterou kurátor při své práci využívá je přímý rozhovor s klientem a jeho zákonnými zástupci, případně jinými osobami, které jsou odpovědné za výchovu dítěte.

Podle způsobu vedení rozlišujeme standardizované a nestandardizované rozhovory. Standardizovaný se vyznačuje přesnou formulací otázek i jejich pořadím. Přibližuje se dotazníku, od kterého se liší tím, že odpovědi na otázky jsou zaznamenávány tazatelem. U nestandardizovaného rozhovoru je konkrétní formulace a sled otázek ponechána na tazateli. Výhodou je umožnění navázání kontaktu s klientem, bezprostřednější a upřímnější projev.

Rozhovor by měl probíhat za vhodné situace s dostatečným časovým prostorem. Měl by začínat nejjobecnějšími otázkami, které klienta a jeho rodiče uvedou do problematiky. Důležité při rozhovoru kurátora pro mládež s klientem je navodit

atmosféru důvěry a porozumění, rovněž motivaci pro spolupráci. Význam má přesný záznam průběhu rozhovoru. Písemný záznam je možné provádět v průběhu rozhovoru i po jeho skončení (Chrástka, 1988).

1.3.2 Pozorování

Další důležitou metodou, kterou kurátor při práci s klientem využívá, je pozorování.

Pozorování využíváme při získávání potřebných znalostí a informací o situaci klienta. Klienta můžeme přímo pozorovat v kanceláři při rozhovoru, při práci se speciální technikou, rovněž také v jeho přirozeném prostředí, v průběhu návštěv v bytě klienta. (Zakouřilová, 2008).

Při pozorování je nutné dodržovat následující zásady:

- zásada plánovitosti – stanovení obsahu a postupu pozorování
- zásada systematičnosti – dlouhodobost, soustavnost pozorování
- zásada přesnosti a objektivity – nezávislost na osobě pozorovatele, stanovení kritéria posuzování a způsob registrace.

Nejprve je důležité stanovit co, proč a jak chceme pozorovat. Pozorování rozdělujeme do několik etap – vlastní pozorování, analýza získaných dat a interpretace pozorovaných dat. U klienta můžeme pozorovat vzhled, chování – mimiku, pantomimiku, gestiku, řeč, projevy emocí, sociální chování, vztah k objektům, vztah k sobě (Svoboda, 2001).

1.3.3 Šetření v rodině

Na základě zákona o sociálně-právní ochraně dětí, § 52 jsou zaměstnanci orgánu sociálně-právní ochrany oprávněni v souvislosti s plněním svých úkolů, navštěvovat dítě a rodinu v domácnosti, kde dítě žije. V místě bydliště a jiných institucích, kde se dítě zdržuje zjišťují, jak rodiče či jiné osoby odpovědné za výchovu, o dítě pečují, v jakých sociálních podmínkách dítě žije a jaké má dítě chování. Návštěvy dítěte a rodiny je nutné realizovat pokud je to v zájmu dítěte (z. č. 359/1999 Sb.).

Podněty k provedení šetření mohou být různé. Kurátoři provádí sociální šetření v případech, kdy se klienti nedostaví na výzvu na jednání. Šetření je prováděno, pokud

je orgán sociálně-právní ochrany informován například o tom, že se rodiče řádně nestarají o své děti, že jejich výchovné působení na děti je nedostatečné.

Kurátoři rovněž pravidelně jednou za tři měsíce provádí šetření v domácnosti rodičů, jejichž děti jsou umístěny v ústavní nebo ochranné výchově.

1.3.4 Individuální plán

Individuální plán dítěte vytváří kurátor pro mládež u dětí, se kterými je pravděpodobná dlouhodobější spolupráce. V individuálním plánu kurátor společně s dítětem a jeho rodičem stanovuje krátkodobé, či dlouhodobé cíle. Rovněž stanoví termín splnění těchto cílů. Po uplynutí doby pro splnění stanoveného cíle, kurátor společně s dítětem vyhodnocuje, zda daného cíle bylo dosaženo či nikoli. Je samozřejmě možné v průběhu spolupráce dané cíle obměňovat či doplňovat v souvislosti s aktuální situací dítěte.

Metod a postupů, které kurátor při své práci využívá je mnohem více, než je v této kapitole uvedeno. Může se jednat například o krizovou intervenci, poradenství nebo mediaci.

1.4 Speciální techniky pro práci s nezletilými a mladistvými klienty

Při práci s nezletilými a mladistvými klienty můžeme využít i speciální techniky. Tato kapitola popisuje cíl použití technik a rovněž ve stručnosti charakterizuje několik z nich.

Základním cílem použití těchto technik by mělo být zlepšení vztahů mezi klientem a kurátorem pro mládež, případně vztahu klienta s jeho rodiči. Stejně techniky je možno použít i s časovým odstupem a pak porovnat změny. Výsledek je pro kurátora zpětnou informací, jakým směrem se klient vyvíjí. Pro klienta to může mít motivující význam.

Pokud je to možné, sleduje kurátor klienta při práci, abych si mohl všimnout jeho neverbálních projevů, které jsou pro něj také cenným zdrojem informací pro další práci s ním.

Tyto speciální techniky jsou pro kurátora zdrojem poznatků, tedy zdrojem sociální diagnostiky a současně zdrojem samotné sociální terapie, protože klient si více uvědomuje něco o sobě, nebo to objevuje, motivuje se, otevírá se sobě i vůči kurátorovi. Sociálnímu pracovníkovi se poté dostává více kvalitnějších informací, se kterými může pracovat.

Při práci s technikou nechává kurátor prostor hlavně pro vyjádření klientovi, nechává mluvit klienta. Techniky pomohou klientovi formulovat a vyjádřit skutečnosti z oblasti například mezilidských vztahů a umožňují mu projevit se i neverbálně.

Speciální techniky pro práci s nezletilými a mladistvými mohou kurátorovi pomoci motivovat klienta ke spolupráci, zprostředkovat klientovi jiný pohled na jeho problém a situaci. Techniky mohou zvýšit sociální vnímavost klienta, pomoci při hledání možnosti řešení, konkretizaci problémů, objevování souvislostí. Klienta mohou vést k jeho větší zodpovědnosti za sebe, za svá rozhodnutí, své chování.

Sociálnímu pracovníkovi – kurátorovi poskytují zpětnou vazbu o tom, zda jeho uvažování, závěry, doporučení byly objektivní.

Příkladem speciálních technik mohou být například:

Koláž

Je jednou ze základních technik pro poznání osobnosti klienta. Je možné ji předkládat všem věkovým skupinám a to i s odstupem času. Je to časově náročnější technika, na kterou klient potřebuje minimálně 30 minut. Při zpracovávání koláže kurátor klienta nevyrušuje, občas jej sleduje. Je to technika vhodná pro klienty, se kterými není jednoduchá komunikace. Koláže mohou být zadávány na různá témata, např. můj život, moje budoucnost, můj svět, apod.

Při vyhodnocování koláže se kurátor zaměřuje na vnější znaky a obsahovou stránku. Sleduje, zda je celá plocha pokryta obrázky, nebo naopak jsou na papíře volné plochy, jestli obrázky přesahují okraje papíru, či případně přesahovaly a klient je zarovnal s okrajem, zda se obrázky překrývají, nebo jsou nalepeny samostatně. Všechny tyto vnější znaky mohou představovat nějakou vlastnost osobnosti klienta.

Kurátor se také zaměřuje, co je ústředním tématem koláže, jaké aktivity na vybraných obrázcích převažují, zda jsou vyobrazení lidé, zvířata, případně předměty.

Vzhledem k tomu, že je koláž individuálním výtvořem, osobní výpovědí, proto kurátor nechává klienta, aby sám o své koláži hovořil, vyjádřil, co jednotlivé obrázky znázorňují, představují. Ze sdělení klienta mohou vyplynout okruhy problémů, které má. Kurátor se pak může lépe zorientovat v klientově motivaci k určitému způsobu chování, o jeho přáních, cílech hodnotách apod. Tato technika pomáhá klientovi lépe si uvědomit sebe sama, určitá fakta a souvislosti.

Sociální statut

Cílem této techniky je zjistit zařazení klienta mezi vrstevníky, což je jednou z velice důležitých a základních potřeb člověka. Podle toho, jaké zaujímají klienti sociální postavení, hodnotí tak i sami sebe a přijímají názor okolí o své osobě za vlastní a objektivní. Technika spočívá v tom, že klient zařadí sebe a své přátele do jedné z kružnic (hvězda, uznávání, přezírání, izolování). Kurátor poté zjišťuje, zda je klient se svým zařazením spokojen, zda bych chtěl být zařazen jinde, proč tomu tak není a co by pro to mohl udělat.

Rodina

Tato technika přibližuje hlubší vztahy v rodině, tak jak je vnímá klient. Techniku je možné předložit i jinému členu rodiny s tím, jak si myslí, že by ji klient znázornil. Je možné tuto techniku použít pro každého člena rodiny zvlášť.

Kurátor si během kreslení všímá, v jakém pořadí klient jednotlivé osoby kreslí a toto pořadí poté dodatečně dopíše. Také je důležité, jak vzdáleni jsou od klienta jednotliví členové rodiny. Klient je požádán, aby jednotlivé výběry blíže vysvětlil pomocí konkrétních situací.

Křivka života

Cílem techniky je nahlédnout na hodnocení života klienta jeho očima. Znalost jeho životní křivky může pomoci pochopit některé projevy jeho chování. Klient má znázornit průběh svého života od narození do současné doby a dále pokračovat, jak si myslí, že by to v jeho životě mohlo vypadat v budoucnosti. Po skončení kresby si kurátor od klienta nechá vysvětlit podrobněji extrémy na čáře života. Ptá se na to, co se v daném období stalo, jak se přitom cítil, co prožíval a jak tyto situace hodnotí dnes. Kurátor si také všímá, jaké představy má klient o budoucím životě.

Kruh aktivit

Kruh aktivit kurátorovi umožní dozvědět se, jak klient tráví svůj den, svůj volný čas. Do kruhu vyznačí pomocí výseče, jak převážně tráví svůj den. Velikost výseče přibližně odpovídá množství času, který věnuje daným činnostem. Vyplněný kruh je pro kurátora odrazovým můstkem pro rozhovor s klientem. Je možné takto zjistit, kolik svého volného času klient tráví s rodinou, kamarády, sám, zda je spokojen s množstvím času, se způsobem jeho trávení apod. Také je možno dotazovat se, zda jsou rodiče spokojeni, jak klient tráví svůj volný čas.

Dohoda

Velmi často se kurátor setkává se situací, kdy je zapotřebí dohody rodičů se svým dítětem na určitých pravidlech. Obě strany mají své požadavky, na kterých se nedokáží dohodnout. Tyto požadavky většinou formulují příliš všeobecně, což může být zdrojem konfliktů a neshod. Je potřeba tyto požadavky konkretizovat a vybrat ty nejdůležitější z nich. Poté je sepsána vzájemná dohoda, způsob jejího plnění.

Při sepisování dohody se postupuje tak, že kurátor nejprve hovoří s rodiči, a poté s dítětem. Konzultuje s nimi jejich požadavky, vede je k tomu, aby je co nejvíce konkretizovali a stanovili formu jejich plnění. Poté kurátor hovoří s oběma stranami společně, sdělí jim jaké požadavky mají jednotlivé strany a vede je k vyjednávání s cílem dosáhnout vzájemné dohody.

Cílem je sepsání dohody v přehledných bodech konkrétních požadavků způsobem plnění. Dohodu podepisují všichni zúčastnění. Při dalších jednáních se věnuje pozornost plnění dohody. Podle potřeby je možné dohodu doplňovat, rozšiřovat na základě změny požadavků účastníků.

Dále se mezi speciální techniky mohou řadit i další pomocné techniky. Ty mohou sloužit k prokládání rozhovoru s klientem, zejména pokud se objeví problém, nad kterým by se měl klient zamyslet (Králová, 1995).

1.5 Spolupráce s orgány činnými v trestním řízení, spolupráce se školami a nestátními neziskovými organizacemi

Kurátor pro mládež při své práci spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení, což jsou Policie ČR, městská policie, státní zastupitelství, soudy, probační a mediační služba. S policií spolupracuje kurátor v tom ohledu, že zasílá na vyžádání zprávy o mladistvých a nezletilých pachatelích. Zaměřuje se na osobní, rodinnou a společenskou anamnézu dítěte a jeho rodiny. Účastní se všech úkonů spojených s mladistvým či nezletilým pachatelem a to z důvodu zajištění práv dítěte. Kurátor má právo navrhnout důkazy, další svědky a podávat návrh na provedení znaleckého posudku.

Se státním zastupitelstvím spolupracuje ve smyslu poskytování zpráv o dětech, nad kterými je stanoven dohled, nebo kterým je nařízena ústavní výchova, případně uložena ochranná výchova. Také v případě, že je u mladistvého pachatele podmíněně zastaveno trestní stíhání, žádá si státní zastupitelství zprávu po uplynutí zkušební doby. Na základě této žádosti kurátor kontaktuje mladistvého a jeho zákonného zástupce a zjišťuje, zda se mladistvý nedopustil žádného jiného provinění, jestli řádně dochází do školy a zda mladistvý nemá žádné výchovné problémy.

Kurátor se účastní také soudních jednání s mladistvými i nezletilými pachateli. Při jednání se vyjadřuje k osobnosti dítěte, k rodinnému zázemí, výchovnému vlivu rodičů na dítě a může navrhnout různá trestní či výchovná opatření.

Na základě uložení sankce dohledu probačního úředníka u nezletilých i mladistvých pachatelů spolupracuje kurátor i s probační a mediační službou. Dotazuje se probačního úředníka, zda nezletilý/mladistvý řádně dochází na jednání a plní jimi zadané úkoly.

Kurátor při své práci úzce spolupracuje se školami. Pokud si policie žádá o zprávu na dítě, kurátor se dotazuje školy na školní prospěch, docházku do školy, chování ve škole, uznávání autority učitelů, vztahy s vrstevníky a na zabezpečování potřeb dítěte ze strany rodičů.

Školou je mnohdy kurátor informován o výchovných problémech dítěte ve škole, případně o neomluvené absenci, které se dítě dopouští. I nadále pak zůstává kurátor se školou v kontaktu a žádá zpětnou vazbu, zda pohovor s kurátorem měl pozitivní vliv na chování dítěte.

Z náplně práce kurátora pro mládež vyplývá povinnost působit na školách preventivními besedami. Tématem besed jsou sociálně-patologické jevy ve společnosti. Příkladem může být problematika drog, rasismus, xenofobie, počítačová problematika, právní vědomí.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí spolupracuje také s nestátními neziskovými organizacemi, které se podílejí na práci s „problémovými“ dětmi. Od těchto organizací se kurátor může dozvídat o dětech, které mají výchovné problémy, dopouštějí se neomluvené absence.

Naopak kurátor může se těmito organizacemi kooperovat v tom smyslu, že nabízí dítěti trávit zde své volnočasové aktivity.

Je důležité, aby kurátor měl přehled o neziskových organizacích zaměřených na práci s dětmi ve svém obvodu. Může tak i zákonným zástupcům doporučit, kde dítě může trávit plnohodnotný volný čas.

Při střednědobé a dlouhodobé práci s nezletilými a mladistvými pachateli často kurátor spolupracuje s dalšími institucemi jako jsou dětské lékaři, psychologové, pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, středisko sociální prevence a jiná obdobná zařízení.

Například dětem s výchovnými problémy ve škole je doporučována návštěva pedagogicko-psychologické poradny. Děti, které jsou závislé na návykových látkách jsou zaslány k lékařům, psychologům, u závažnějších závislostí na detox do psychiatrické léčebny, děti s výraznými výchovnými problémy bývají na doporučení kurátorů rodiči umístěny na pobyt do střediska výchovné péče.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je potvrzení či vyvrácení níže stanovených hypotéz. Zároveň je dílčím cílem zjištění efektivity práce kurátora pro mládež, respektive efektivity jednotlivých metod a způsobů práce s klientem.

2.2 Objekt výzkumu

Objektem výzkumu jsou klienti kurátorů pro mládež Magistrátu města Olomouce. Respondenti jsou klienti, kteří bydlí v Olomouci, nebo jeho blízkém okolí, jsou ve věkovém rozmezí od 10 do 19 let a jsou klienty kurátora pro mládež nejméně půl roku, nebo absolvovali alespoň 4 výchovné pohovory.

2.3 Předmět výzkumu

Předmětem výzkumu je rodinné zázemí klientů kurátorů pro mládež, efektivita jejich trávení volného času a možný vliv neurologického onemocnění (LMD) na problémové chování dítěte.

2.4 Metoda sběru dat a vyhodnocení

V praktické části je použita metoda kazuistiky, což je specifická technika kvalitativního výzkumu.

Získané informace z kazuistik jsou následně interpretovány a srovnány s předem stanovenými hypotézami.

2.5 Hypotézy

Pro následující část jsem si stanovila tyto hypotézy:

H1: Klienti kurátorů pro mládež pochází z neúplných rodin.

H2: Většina klientů tráví svůj volný čas nestrukturovaně, bez volnočasových aktivit.

H3: Častějšími klienty jsou ti, kterým byla v dětství diagnostikovaná LMD.

2.6 Využití výsledků pro praxi

Výsledky případových studií klientů mohou být použity pro další práce v oboru sociální pedagogiky a sociální práce, týkajících se problémové mládeže.

2.7 Kazuistiky klientů kurátora pro mládež

Nezletilý pachatel činu jinak trestného

Jméno: A.V.

Datum narození: 21.6.1994

Bydliště: Hněvotín

Škola: ZŠ Hněvotín

Matka: I.P., nar. 27.1.1973, Olomouc, pracuje jako barmanka

Otec: Z.V., nar. 29.1.1970, Hněvotín, pracuje jako svářeč

Sourozenci: F.V., nar. 29.5.1992, u otce

Rodina je v evidenci oddělení péče o dítě (dále jen „OPD“) od roku 1995, kdy matka podala návrh na úpravu práv a povinností k nezletilým dětem. Obě děti byly zprvu svěřeny předběžným opatřením do péče matky a otci bylo stanoveno výživné. Otcův styk s dětmi rovněž upravovalo předběžné opatření. Opakované námitky otce ke kvalitě výchovného prostředí u matky, jeho návrhy na svěření do jeho péče a neochota matky vydávat děti dle stanovených pravidel otci, kdy několikrát zasahovala i obecní policie, vedly k vydání rozhodnutí soudu ve věci, kdy byl upraven styk s nezletilými dětmi. V červnu 1996 podala matka návrh na rozvod manželství. V březnu 1998 bylo manželství rodičů rozvedeno a děti byly svěřeny do péče matky.

V době po rozvodu měla matka několik vztahů. První z nich byl příčinou rozpadu manželství, s druhým partnerem uzavřeli manželství v roce 2002, ale to po dvou letech bylo rozvedeno z důvodu alkoholismu manžela a fyzického napadání matky a nejspíše i dětí.

V prosinci 2002 proběhlo na OPD jednání, kdy otec uvedl, že s nezletilým jsou výchovné problémy, které se dle něj prohlubují. Otec uvedl, že nezletilý po hádce se starším bratrem utekl z domu. Nakonec jej našli v obci, kde bydlí otec. Oba rodiče měli snahu na řešení těchto problémů. Na doporučení OPD matka s nezletilým začala pravidelně navštěvovat dětského psychiatra.

Otec opakovaně poukazoval na to, že péče matky o nezletilé děti je nedostačující a projevil zájem, aby byly nezletilé děti svěřeny do jeho výchovy.

Od března 2003 byly nezletilé děti fakticky u otce a odmítaly se vrátit k matce. V dubnu podal otec návrh na změnu výchovného prostředí. V květnu 2003 byla na středisku sociální prevence podepsána mimosoudní dohoda, kde bylo určeno, že do rozhodnutí soudu budou děti v péči otce a upraven styk s matkou. Vzhledem ke konfliktním vztahům rodičů si soud vyžádal znalecké posudky na rodiče a děti. Z posudků vyplynulo, že nezletilý je impulzivní, jeho nápady a činy nepodléhají rozumové kontrole a následky si uvědomuje až po akci. Je společensky přístupný, má rád dobrodružství. Je nezávislý a svéhlavý, citově zranitelnější a labilnější. Dále byly vyšetřením zjištěny známky dyslexie a dysgrafie na bázi LMD. Ve vztahu k rodičům bylo zjištěno, že otec je pro nezletilého osobou, na niž se může spolehnout, k matce má ambivalentní vztah, velmi však stojí o kontakt s ní. Na základě tohoto posudku byly děti svěřeny do výchovy otce a matce byla uložena povinnost platit výživné.

Z opatrovnického spisu vyplývá, že pro nezletilého bylo období rozvodu velmi stresující. Rozvod jeho rodičů trval velmi dlouho a byl velice nepříjemný. Rodiče se fyzicky i slovně napadali, hádali se o děti, styk s otcem a posléze i s matkou probíhal problematicky. Nezletilý si musel zvykat na nové partnery své matky, nové výchovné přístupy, nová bydliště, novou školu. Dá se předpokládat, že tato zátěž, kterou vzhledem ke svému věku a také vrozené LMD nedokázal dostatečně zpracovat, se nyní projevuje v jeho problémovém chování.

V roce 2004 byl na nezletilého zpracován znalecký posudek v souvislosti s činem pohlavního zneužívání a ohrožování mravní výchovy mládeže. Nezletilý byl jedním z poškozených. Ze znaleckého posudku vyplynulo, že nezletilý je přiměřeně duševně vyspělý svému věku, ve stresových situacích má sklon k neurotické reaktivitě,

někdy jedná na základě momentálních impulsů, nechává se ovlivnit ostatními. Nemá dostatečně strukturované volnočasové aktivity.

Na doporučení OPD navštěvoval PPP, později docházel k dětskému psychologovi a psychiatrovi.

V září 2005 se nezletilý dostal do evidence oddělení sociální prevence a sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) tím, že se dopustil činů jinak trestných - porušování domovní svobody, krádeže a poškozování cizí věci spáchaných formou spolupachatelství. Policie trestní stíhání z důvodu nedostatku věku odložila. Návrhu státního zastupitelství na uložení výchovného opatření – dohledu probačního úředníka nebylo vyhověno a soud upustil od uložení opatření.

V červenci 2007 se nezletilý dopustil dalších činů jinak trestných, a to krádeže a poškozování cizí věci. Trestní stíhání bylo usnesením odloženo pro nedostatek věku. Státní zastupitelství podalo v únoru 2008 opět návrh na uložení výchovného opatření dohledu probačního úředníka. Tento návrh byl vzhledem k opakování trestné činnosti a zhoršení chování nezletilého již schválen a dohled probačního úředníka byl nezletilému v dubnu 2008 uložen.

V lednu 2008 se otec vzhledem ke zhoršujícímu se chování rozhodl umístit syna do psychiatrické léčebny ve Šternberku. Ze závěrečné zprávy PL vyplývá, že nezletilý je suverénní, bez respektu, drzý na zdravotnický personál, dopouští se přestupků proti režimu včetně krádeže a přinesení marihuany na oddělení. Nepřiznává svou vinu. Režimová opatření jsou bez efektu, jen účelová a krátkodobá. Výchovné úsilí otce je výrazně narušováno nekritickými postoji matky a její devalvací probíhající hospitalizace. Hospitalizace byla ukončena 7.4.2008.

V únoru 2008 byl OSPOD informován policií o tom, že v prosinci 2007 se měl nezletilý dopustit dalšího činu jinak trestného poškozování cizí věci. Věc byla opět vzhledem k věku odložena usnesením.

V květnu se na OSPOD obrátil otec, který sdělil, že chování nezletilého se zhoršilo. Nezletilý se nepřipravuje na vyučování, neplní školní povinnosti, sám si píše omluvenky, dopouští se neomluvené absence. Okresní státní zastupitelství podalo v květnu návrh na uložení výchovného opatření dohled probačního úředníka za čin jinak trestný, kterého se nezletilý dopustil v prosinci 2007.

V průběhu letních prázdnin bylo chování nezletilého relativně stabilizováno. Neustále se však dopouštěl porušování pravidel, která byla stanovena otcem. Pravidelně docházel na pohovory ke kurátorovi. Nezletilému bylo zadáno, aby si pravidelně

zapisoval svůj denní režim. Na doporučení kurátorky se otec rozhodl syna umístit na dvouměsíční pobyt ve středisku výchovné péče v Kelči. V říjnu 2008 proběhlo soudní jednání a nezletilému bylo uloženo výchovné opatření pobyt ve středisku výchovné péče. Pobyt ve středisku byl realizován od 30.9.2008 do 26.11.2008. Ze závěrečné zprávy vyplývá, že hlavní příčinou problémového chování nezletilého je rodinné prostředí, ve kterém nezletilý vyrůstá. Výchovné působení rodičů není jednotné a je nedůsledné. Ze strany matky je výchova spíše benevolentní a ochranná, ze strany otce nárazová a nevyvážená. Diagnosticky jde o labilní, nejistou, náladovou a problematickou osobnost, výrazněji citově deprivovanou, s tendencemi ke lhaní a fabulaci. Má ambivalentní vztahy k dospělým autoritám. Prognózu dalšího vývoje vnímají jako velmi složitou a problematickou. U nezletilého jde o dlouhodobé výchovné obtíže, jejichž zmírnění bude záležet na rodičích. Nezletilý bude požadovat důsledný a individuální přístup. Je potřebné rovněž ze strany rodičů snažit se ve výchově uspokojovat citovou stránku. Je pravděpodobné, že se bude muset přistoupit k uložení výchovného opatření stanoveného soudem.

V roce 2009 po návratu ze střediska výchovné péče se chování nezletilého stabilizovalo. Nezletilý pravidelně docházel na pohovory ke kurátorovi. Neustále však docházelo k drobným prohřeškům proti školnímu řádu. V současné době nezletilý nedochází ke kurátorovi, jeho chování ve škole se rovněž stabilizovalo.

Jedná se o 15-ti letého chlapce, který vyrůstá v neúplném rodinném prostředí, je svěřen do výchovy otce. Byla u něj diagnostikována LMD. V odborné literatuře je jako jeden ze symptomů LMD uváděna hyperaktivita (Vágnerová, 1999). Nezletilý nemá dostatečně strukturované volnočasové aktivity. Nezletilý se dopustil do dosažení 15-ti let 3x činů jinak trestných. Rovněž se u nezletilého vyskytly výchovné problémy jako neomluvená absence ve škole a pozdní návraty domů.

Při práci s nezletilým a jeho zákonnými zástupci kurátor využil postupů direktivních i nedirektivních, kdy dohlížel nad plněním individuálního plánu a absolvování výchovných opatření apod. Na druhou stranu se snažil otci nezletilého pomoci při hledání řešení výchovných problémů nezletilého. Při práci byly využity metody rozhovoru, pozorování a vytvoření individuálního plánu.

Nezletilý s výchovnými problémy

Jméno: K.Š.
Datum narození: 29.6.1995
Bydliště: Olomouc
Škola: ZŠ Svatoplukova v Olomouci

Matka: K.Š., rozená H., nar. 19.6.1974, OSVČ, bydlí v Olomouci
Otec: M.Š. nar. 29.4.1968, syna z předchozího manželství
Sourozenci: R.R., nar. 25.10.2000, bydlí u matky, otec bratra nezletilé: L. R., nar. 15.2.1975

Rodina je v evidenci orgánu péče o dítě od roku 1998, kdy matka podala soudu návrh na úpravu výchovy a výživy k nezletilé K. Rozsudkem okresního soudu byla v roce 2000 nezletilá svěřena do výchovy matky a otci bylo stanoveno výživné. V roce 2001 bylo manželství rodičů rozvedeno. Nezletilá se s otcem nestýká, otec se nijak nepodílí na výchově dcery.

V roce 2004 proběhlo komplexní vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně na základě žádosti matky a třídní učitelky pro potíže v českém jazyce, matematice a nesoustředěnost. Z psychologického vyšetření vyplynulo, že je nezletilá komunikativní, průbojná a samostatná dívka. V popředí projevů je motorický neklid, specifickou pozorností je krátkodobost a neschopnost při únavě ovlivňovat pozornost vůlí. Z pedagogického vyšetření vyplynulo, že přetrvávají nedostatky ve sluchové a zrakové percepci a vizuomotorické koordinaci. Nezletilá je příliš zaměřená na výkon, což je částečně na úkor reprodukce. Závěr vyšetření je takový, že nezletilá je bystrá žákyně, která však v důsledky poruchy soustředění pozornosti (syndrom poruchy pozornosti s hyperaktivitou ADHD) a vizuálně-percepčních dysfunkcí, které jsou primárně příčinou specifických vývojových poruch učení (dyslexie, rysy dysgrafie), nepodává ve škole výkony, které by vzhledem k velmi dobrým rozumovým schopnostem podávat mohla.

Spolupráce s orgánem sociálně právní ochrany, s kurátorem pro mládež začala v roce 2008, kdy se nezletilá dopustila přestupkového jednání, drobné krádeže v obchodě. Vzhledem k věku nezletilé byla věc přestupkovou komisí odložena. Na základě tohoto sdělení byla matka s dcerou pozvána na jednání na Magistrát. S matkou i s nezletilou byl proveden pohovor. Matka uváděla, že chování nezletilé je velice problémové, dcera manipuluje s ostatními. Matka rovněž sdělovala, že dcera

navštěvovala mnoho zájmových kroužků, u kterých však vydržela pouze krátkou dobu. V současné době nemá žádné volnočasové aktivity.

Na základě jednání byla škola požádána o zaslání zprávy na nezletilou. Ze zprávy vyplynulo, že nezletilá navštěvuje 8. třídu ZŠ. Jedná se o komunikativní, průbojnou a kamarádkou dívku, která ochotně pomáhá s prací pro třídu. Její chování je bez větších problémů, dopouští se jen menších prohřešků jako zapomínání a vyrušování v hodinách, což však připisují její poruše soustředění pozornosti. Po několika jednáních matka sdělovala, že chování její dcery se zklidnilo a další návštěvy odmítla.

Jednání se obnovila po roce, kdy se na OSPOD obrátila matka, která uváděla, že chování nezletilé se opět zhoršilo, dopouští se útěků z domu, neomluvených absencí ve škole, a také se ve škole dopouští častých prohřešků proti školnímu řádu. Dle sdělení matky již nebyla pro dceru výchovnou autoritou. Její výchovné působení kurátor vyhodnotil jako nedůsledné. S nezletilou proběhly opakované výchovné pohovory, které měly na chování nezletilé pouze krátkodobý pozitivní vliv. Vzhledem ke zhoršující se tendenci chování, bylo nutné konzultovat s matkou umístění nezletilé do střediska výchovné péče v Kelči. Matka s tímto výchovným opatřením souhlasila. V současné době je nezletilá umístěna v tomto zařízení. Předběžné hodnocení psychologa tohoto zařízení je velice pozitivní.

Dle mého názoru je prognóza nezletilé nejistá. Vzhledem k tomu, že nezletilá je žákyní 9. třídy, podává si přihlášku na střední školu. Pokud se nezletilá začlení do kolektivu neproblémových vrstevníků, domnívám se, že by se její chování mohlo zlepšit.

Jedná se o 14-ti letou dívku, která vyrůstá v neúplném rodinném prostředí, je vychovávána matkou a otec se nijak nepodílí na výchově. Dívce byl diagnostikován syndrom hyperaktivity s poruchou pozornosti. Nezletilá se dosud dopustila jednoho drobného přestupku. S nezletilou musí matka řešit výchovné problémy jako neomluvené absence ve škole, nerespektování výchovné autority matky, pozdní návraty domů.

Při práci s nezletilou a její matkou využíval kurátor spíše direktivní způsoby práce, neboť matka nezletilá není ve výchově příliš důsledná. Při práci s klientkou a její rodinou byly využity metody rozhovoru, pozorování, šetření v rodině a vytvoření individuálního plánu.

Nezletilý, který se dopustil přestupkového jednání

Jméno: D.H.
Datum narození: 4.5.1999
Bydliště: Ostrava, t.č. Olomouc, FOD
Škola: ZŠ Olomouc

Matka: P.H., nar. 15.3.1980, bytem Ostrava, t.č. Olomouc, FOD, t.č. na mateřské dovolené

Otec: M.E., nar. 23.10.1971, bytem Ostrava, má v péči nezletilou S.H., dceru P.H. a M.E.

Sourozenci: S.H., nar. 27.8.2001, v péči otce, Z.H., nar. 18.7.2006, v péči matky, M.H., nar. 15.10.2007, v péči matky, P.H., nar. 15.10. 2007, v péči matky, D.H., nar. 30.9.2009, rodiči dán do adopce

Rodina je v evidenci OPD od roku 2005 v souvislosti s žádostí příslušného orgánu o vyjádření k poskytnutí jednorázové dávky. Na základě provedení šetření bylo zjištěno, že nezletilý společně s matkou a jejím partnerem bydlí v bytě 1+1, který byl stroze vybaven a nebyl příliš uklizen. Nezletilý v tomto bytě neměl žádné soukromí, matka k tomuto uvedla, že syn je na to „zvyklý“, protože vyrůstal po azylových domech. Nezletilý v roce 2005 začal navštěvovat základní školu v Olomouci. Z hodnocení školy vyplývá, že příprava na vyučování není u nezletilého dostatečná, velmi časté jsou jednodenní absence, které jsou omluveny matkou. V kolektivu spolužáků je neoblíbený, fyzicky je napadá. Matka se školou spolupracuje, náprava je však jen částečná.

Během šetření bylo zjištěno, že matka má nezletilou dceru, která je soudně svěřena do péče otce, který bydlí v Ostravě.

Do péče OSPOD se rodina dostala v roce 2007 v souvislosti se spácháním přestupkového jednání nezletilým, kdy se dopustil drobné krádeže v obchodě. Na základě tohoto sdělení bylo provedeno sociální šetření v rodině. Byla zastižena pouze matka s nezletilými dětmi, se kterou bylo projednáno přestupkové jednání jejího syna. S nezletilým byl následně proveden výchovný pohovor o negativních důsledcích protiprávního jednání a možných opatřeních, které může OSPOD uložit. V lednu 2008 byl OSPOD informován o dalším přestupkovém jednání nezletilého, kdy se opětovně dopustil krádeže, tentokrát se jednalo o mobilní telefon. S nezletilým byl proveden opakovaný výchovný pohovor, který byl zaměřen na důsledky přestupkového jednání. Nezletilý se během pohovoru zmínil o užívání alkoholu matkou a jejím partnerem.

V následném rozhovoru matka přiznává požívání alkoholu, ne však v nadměrném množství. Kurátorkou byla matka důrazně upozorněna na nevhodnost požívání alkoholu v době, kdy pečuje o děti a důsledcích pití.

Ze zprávy školy vyplývá, že nezletilý je žákem 3. třídy. Chování nezletilého má zhoršující se tendenci, dopouští se častých přestupků proti školnímu řádu. V této době neměl nezletilý strukturované volnočasové aktivity, svůj volný čas trávil s kamarády venku, matka neměla přehled o tom, kde a s kým je.

V dubnu 2008 se na jednání na Magistrát dostavila matka nezletilého, která uvedla, že pro syna není výchovnou autoritou. S matkou bylo jednáno o opatřeních, která by mohla vést k nápravě chování nezletilého. Matce byl předán kontakt na dětského psychiatra. Nezletilého vyslyšela policie, když se na ni obrátil s tím, že se nemůže dostat domů, protože nikdo nereaguje na zvonění. Z jeho výpovědi na policii vyplynulo, že se nezletilý musí starat o své mladší sourozence, protože jeho matka chodí často v noci domů opilá. Na základě této výpovědi byl s matkou proveden důrazný pohovor a sdělena opatření, které bude ze strany OSPOD navrženo soudu. V květnu 2008 nastoupil nezletilý na tříměsíční hospitalizaci do psychiatrické léčebny ve Šternberku. Ze strany OSPOD byl soudu podán návrh na uložení dohledu nad výchovou nezletilých dětí, který byl soudem schválen. Ze závěrečné zprávy psychiatrické léčebny vyplývá, že adaptace na prostředí byla uspokojivá, po celý průběh hospitalizace byla patrná infantilní stylizace a prvky psychomotorického regrese, deprivací projevy. Při důsledném, pevném a zároveň laskavém vedení byl schopen respektovat autority. V závěru pobytu se objevily prohřešky, spíše s prvky nezralosti. Doporučení pro matku bylo pevné výchovné vedení a přiměřená pozornost nezletilému v rodinném systému. Po návratu z psychiatrické léčebny se chování nezletilého stabilizovalo. Ze strany OSPOD docházelo k pravidelným neohlášeným návštěvám v domácnosti a pravidelným pohovorům s nezletilým, na kterých se hovořilo o nutnosti docházky do školy, řádné přípravě na vyučování. S matkou bylo opakovaně jednáno o důsledné péči o děti. Matka s nezletilým docházela k dětskému psychiatrovi. Zlepšení chování nezletilého bylo však pouze krátkodobého charakteru. V listopadu 2008 opět matka sdělovala, že chování nezletilého, hlavně ve škole, se stále zhoršuje. Opět se dopouští neomluvených absencí, je agresivní vůči spolužákům, jeho příprava do školy je nulová. Ze zpráv školy vyplývá, že nevhodné chování nezletilého připisují převážně nedůslednému výchovnému působení matky.

V lednu 2009 byl OSPOD kontaktován majitelem bytu, který měla matka nezletilého s partnerem pronajatý. Uvedl, že rodina má dluh na nájmu a ke konci roku jim skončila smlouva. Vzhledem k finanční situaci rodiny a nemožnosti získat nový podnájem si matka podala na doporučení OSPOD žádost do azylového domu v Olomouci, kam se také v únoru s dětmi přestěhovala.

V azylovém domě se chování nezletilého zprvu stabilizovalo, i péče matky o nezletilé děti pod stálým dohledem sociálních pracovníků byla dobrá.

V květnu 2009 byla matce nezletilého nabídnuta spolupráce s terénní sociální pracovnící organizace Člověk v tísni, která poskytovala terénní sociální služby v rodinách. S tímto matka nezletilého souhlasila a v červenci byla podepsána trojstranná dohoda o spolupráci.

V červnu 2009 matka sdělila, že je opět těhotná a termín porodu je říjen 2009. Otcem dítěte je současný partner matky. Rodiče se rozhodli, že dítě dají do adopce.

Začátkem školního roku opět začaly výchovné problémy s nezletilým. Opět docházelo k neomluveným absencím, toulkám a školní příprava byla nulová. Vzhledem ke zhoršujícímu se chování byla psychiatrem doporučena rehospitalizace v psychiatrické léčebně ve Šternberku. Absolvoval dvouměsíční pobyt. Zpočátku byl emočně labilní, plačtivý, nepozorný a hyperaktivní. Byla mu nasazena medikace, po které došlo ke stabilizaci a zlepšení výkonu ve škole.

V současné době rodina stále bydlí na FOD v Olomouci. Chování nezletilého se po druhé hospitalizaci zklidnilo, řádně dochází do školy, plní si školní povinnosti, netoulá se. Nezletilý začal navštěvovat P-centrum, kam docházel do nízkoprahového klubu pro děti. S tímto zařízením nezletilý jezdil na víkendové a prázdninové pobyty. Rovněž v rámci školy dochází do sportovního kroužku floorbalu.

Prognóza nezletilého je spíše negativní. Jeho chování je ovlivněno nedůsledným vedením matky a preferencí mladších sourozenců. Sociální pracovníce se snaží pracovat s matkou na zlepšení jejího výchovného působení. Pokud matka bude respektovat doporučení psychiatrické léčebny a dětského psychiatra, pak by byla prognóza nezletilého pozitivnější.

Jedná se o 10-ti letého chlapce, kterého vychovává matka. Rodina je ve špatné sociální situaci. Nezletilý se dopustil 2 přestupků proti majetku. Rovněž s nezletilým byly řešeny výchovné problémy – neomluvená absence, pozdní návraty, nerespektování autority matky.

Při práci s nezletilým a jeho rodinou byly ze strany kurátora pro mládež použity spíše direktivní způsoby práce s nimi, neboť výchovné působení matky je velmi nedůsledné a je třeba stálé kontroly nad výchovou. Při práci s nezletilým a jeho rodinou byly využity metody rozhovoru, pozorování, šetření v rodině a vytvoření individuálního plánu.

Mladistvý pachatel provinění

Jméno: T.S.
Datum narození: 24.7.1991
Bydliště: Olomouc
Škola: SOU Olomouc

Matka: P.S., nar. 29.11.1973, bytem Olomouc, na mateřské dovolené
Otec: P.S., nar. 28.2.1973, bytem Olomouc, zaměstnán u fa v Olomouci
Sourozenci: A.V., nar. 26.10.2008

Rodina je v evidenci OPD od roku 1999, kdy sociální odbor začal s rodinou a se školou spolupracovat z důvodu výchovných problémů nezletilého. Tehdy nezletilý navštěvoval 1. třídu. OPD bylo kontaktováno školou s žádostí o pomoc při řešení výchovných problémů nezletilého, který vulgárně oslovoval spolužáky, napadal je, lhal a jinak porušoval školní řád. Nezletilý byl vyšetřen v pedagogicko-psychologické poradně. Také docházel k dětskému psychiatrovi. S rodinou bylo jednáno o možných řešeních výchovných problémů nezletilého.

V roce 2000 podala matka žádost o rozvod. Manželství rodičů bylo rozvedeno okresním soudem a nezletilý byl svěřen do výchovy otce, což bylo dohodnuto rodiči. V září 2001 byl nezletilý hospitalizován v psychiatrické léčebně ve Šternberku. Hospitalizace byla ukončena v červnu téhož roku. Po návratu z psychiatrické léčebny se chování nezletilého stabilizovalo a nebyla nutná další spolupráce s PPP, PL, P-centrem, psychiatrem apod.

V září 2005 podala matka návrh na změnu úpravy výchovy a výživy z důvodu neshod mezi nezletilým a otcem, čemuž soud vyhověl.

V roce 2007 byl OSPOD informován o tom, že již mladistvý je podezřelý ze spáchání provinění výtržnictví. Po provedení dokazování byla věc překvalifikována na přestupek.

V lednu 2009 byl mladistvý podezřelý z provinění výtržnictví a poškozování cizí věci. Vzhledem k tomu, že nebyl přesně zjištěn pachatel, byla věc odložena. Tentýž měsíc byl OSPOD kontaktován opět policií, která sdělovala, že se mladistvý společně s dalšími třemi dospělými osobami měl dopustit provinění krádeže, formou spolupachatelství. V květnu téhož roku bylo proti mladistvému zahájeno trestní stíhání. Za toto provinění byl mladistvému uložen trest odnětí svobody na 4 měsíce s podmíněným odkladem na 15 měsíců.

V únoru 2009 se mladistvý dopustil přestupku proti občanskému soužití tím, že fyzicky napadl jiného chlapce, kterému měl způsobit otřes mozku a zlomeninu zubu.

V květnu 2009 bylo proti mladistvému zahájeno trestní stíhání pro provinění ublížení na zdraví a výtržnictví, kterého se měl mladistvý dopustit tím, že bezdůvodně napadl dvě osoby. Za toto provinění byl okresním soudem mladistvému navýšen trest odnětí svobody na 15 měsíců s podmíněným odkladem na 2 roky.

Jedná se o dnes již zletilého chlapce, který se opakovaně dopustil protiprávního jednání. Vyrůstá v neúplném rodinném prostředí, je vychováván otcem.

Při práci s mladistvým byly využity direktivní způsoby práce, neboť u mladistvého se jednalo o opakované páchání trestné činnosti a byl nutný dozor nad jeho chováním. Při práci s ním byly využity metody rozhovoru a pozorování.

Mladistvý, který se dopustil přestupkového jednání

Jméno: J.V.

Datum narození: 25.3.1991

Bydliště: Olomouc

Škola: SOU Olomouc

Matka: M.V., nar. 13.7.1963, bytem Olomouc, zaměstnána jako skladnice

Otec: zemřel

Sourozenci: M.V., nar. 9.2.1987, bytem Olomouc

M.V., nar. 23.10.1992, bytem Olomouc

Současný partner matky: V.H., nar. 30.1.1959, bytem Olomouc, zaměstnán jako prodavač

Rodina je v evidenci OPD od roku 1998, kdy se jednalo o opatrovnické záležitosti. V roce 1996 otec mladistvého zemřel na následky srdečního infarktu. Poté matka žila s dětmi přibližně 3 roky sama. Od roku 1999 má matka partnera, se kterým je dosud.

Povinnou školní docházku absolvoval mladistvý na základní škole v Olomouci. Nyní navštěvuje střední odbornou školu, obor automechanik v Olomouci. Z hodnocení školy vyplývá, že se mladistvý dopouští prohřešků proti školnímu řádu a jeho prospěch je průměrný. Mladistvý se nedopouští neomluvených absencí.

V evidenci OSPOD je mladistvý od roku 2004, kdy se jako nezletilý dopustil přestupkového jednání. Jednání bylo přestupkovou komisí odloženo pro nedostatek věku. S mladistvým byl proveden výchovný pohovor. Během pohovoru bylo zjištěno, že mladistvému byla diagnostikována LMD a zvýšená reaktivita, která ovlivňuje soustředění a hyperaktivitu. Mladistvý pravidelně navštěvoval pedagogicko-psychologickou poradnu.

V červenci 2007 se mladistvý dopustil dalšího přestupkového jednání, kdy se dopustil krádeže. Z tohoto přestupku byl uznán vinným a byla mu uložena pokuta a úhrada nákladů řízení. V prosinci téhož roku OSPOD kontaktovala matka, která sdělila, že má se synem vážné výchovné problémy, syn si sám píše omluvenky do školy, peníze, které dostane od matky na školní pomůcky apod. utratí za „své“ věci, ve škole je drzý a v noci chodí ven kouřit. Matka uvádí, že nerespektuje její výchovnou autoritu. S mladistvým bylo jednáno o opatřeních, které kurátorka použije v případě, že se chování mladistvého nezlepší. Mladistvý začal docházet na pravidelné pohovory. Při jednom z pohovorů se mladistvý zmínil o komunikačních a vztahových problémech s partnerem matky.

V lednu 2008 se mladistvý dopustil provinění krádeže vloupáním. Během pohovoru mladistvý uvedl, že důvodem spáchání provinění byl nedostatek peněz. Rodina byla kontaktována probační a mediační službou (dále jen „PMS“), která nabídla pomoc při náhradě škody, čehož matka s mladistvým využili. Na PMS se dohodlo, že mladistvý dobrovolně nastoupí na obecně prospěšné práce a nahradí škodu, která jeho proviněním vznikla. V dubnu 2008 bylo mladistvému okresním státním zastupitelstvím v Olomouci uloženo jako výchovné opatření výchovná povinnost, vykonat společensky prospěšnou činnost. V květnu 2008 bylo okresním státním zastupitelstvím trestní stíhání mladistvému podmíněně zastaveno se zkušební dobou na 1 rok.

V lednu byl kurátor kontaktován střediskem sociální prevence v Olomouci, kdy bylo sděleno, že se s nimi spojila matka mladistvého a dohodla si termín jednání,

protože by chtěla syna do tohoto zařízení umístit. Na prvním jednání ve středisku se matka s etopedem dohodla na ambulantních návštěvách. Středisko mladistvého hodnotí velice kladně. Jeho chování se stabilizovalo, našel si brigádu a začal se snažit ve škole. Mladistvý do střediska docházel na pravidelné pohovory do února 2009.

V květnu 2009 bylo proběhlo jednání kurátora s matkou mladistvého, která sdělila, že synovo chování se velice zlepšilo, o víkendech dochází na brigády a ve škole se zlepšil jeho prospěch. Matka rovněž pozitivně hodnotí i současné vztahy s ní i sourozenci. S partnerem matky nekomunikuje. V červnu 2009 obdržel kurátor usnesení okresního státního zastupitelství, že se mladistvý osvědčil.

Mám za to, že prognóza mladistvého je pozitivní.

Jedná se o dnes již zletilého chlapce, kterého vychovává matka, neboť jeho otec zemřel. U chlapce byla diagnostikována LMD. Jako nezletilý se dopustil přestupkového jednání, drobné krádeže. I jako mladistvý se dopustil jednoho přestupku proti majetku a také provinění krádeže vloupáním. Chlapec nenavštěvoval žádné kroužky.

Při práci s mladistvým kurátor využíval spíše direktivní způsoby a při práci s matkou spíše nedirektivní způsoby práce. Metody, které byly při práci s mladistvým a jeho matkou použity, byly rozhovor a pozorování.

Mladistvý s výchovnými problémy

Jméno: A.G.

Datum narození: 8.1.1993

Bydliště: Olomouc

Škola: Střední odborné učiliště Olomouc

Matka: P.G., nar. 2.6.1970, bytem Olomouc, v současné době v evidenci ÚP Olomouc

Otec: V.G., nar. 28.6.1974, bytem Olomouc, nezaměstnaný

Sourozenci: A.-M. G., nar. 27.8.1997, v péči matky, žákyně základní školy

Rodina je v evidenci OPD od roku 2004, kdy matka podala návrh na úpravy výchovy a výživy k nezletilým dětem. Soužití rodičů bylo ukončeno v roce 1992. Důvodem podání návrhu byl alkoholismus otce a jeho agresivní tendence vůči matce. V době podání návrhu docházela nezletilá do 5. třídy, měla výborný prospěch ve škole, rovněž

měla dobře strukturované volnočasové aktivity. Matka svůj návrh vzala na konci roku 2004 v plném rozsahu zpět.

V roce 2006 bylo OPD školou informováno o podezření z týrání nezletilé. V té době docházela nezletilá do 7. třídy. V jejím chování, ale i projevům vůči okolí došlo k markantním změnám. Byla více zamlklá, smutná, narostl počet konfliktů se spolužáky i učiteli. Školu kontaktoval anonym, který sdělil, že byl svědkem týrání nezletilé jejími rodiči. Spolupráce s rodiči byla v té době školou hodnocena jako nedůsledná, nedostatečná. Ze strany OPD došlo ke kontaktu s dětskou lékařkou, která uvedla, že nezaznamenala žádné známky, které by potvrzovaly týrání nezletilé, péče ze strany rodičů byla shledána jako standardní. Rodiče byli pozváni na jednání na Magistrát, kdy oba popřeli, že by dceru týrali. Oba rodiče shodně uvádí, že chování dcery je problematické a jejich výchovné působení musí být důsledné.

Nezletilá si v 7. třídě podala přihlášku na gymnázium. Z výstupního hodnocení školy vyplývá, že ve vyučování je aktivní a snaživá, má široký obsah znalostí a vědomostí, ale její výsledky jsou kolísavé a působí nevyrovnaně. Ve stresových situacích jedná ukvapeně a neadekvátně. Pokud udělá chybu, je schopna ji přiznat a omluvit se.

V březnu 2007 matka opět zvažovala podání návrhu na úpravu výchovy a výživy k nezletilým dětem. Byl proveden pohovor s nezletilou, ve kterém sdělovala, že matka si již dlouhou dobu nerozumí s otcem, otec na matku křičí, bije ji. Otec pro ni není autoritou, myslí si, že je psychicky nemocný. Při pohovoru uvedla, že pokud by měla kouzelný prsten, tak by si přála, aby se táta odstěhoval. Návrh však matka podala až v září 2008, přestože s otcem již od února nevedla společnou domácnost. V březnu 2009 byly nezletilé děti rozsudkem okresního soudu svěřeny do péče matky a otcí bylo stanoveno výživné. Manželství rodičů nezletilé dosud nebylo rozvedeno.

V září 2009 se na OSPOD obrátila matka nezletilé, které uvedla, že řeší závažné výchovné problémy s dcerou, která zneužívá drogy – pervitin a marihuanu. Matka uvedla, že o problému se dozvěděla v srpnu roku 2008, kdy po zjištění dceru umístila do fakultní nemocnice v Olomouci. V říjnu 2008 byla nezletilá umístěna v psychiatrické léčebně v Opavě. Po této tříměsíční hospitalizaci docházela nezletilá pravidelně ambulantně k odborníkovi. Na konci srpna 2009 matka opět zjistila, že se její dcera pohybuje v komunitě drogově závislých, udržuje intimní vztah s drogovým dealerem a začala znovu zneužívat drogy. Matka znovu nezletilou umístila do nemocnice, ze které však nezletilá utekla. Matka vše oznámila na Policii ČR, která nezletilou našla a odvezla

ji se souhlasem matky do psychiatrické léčebny ve Šternberku. Zde nezletilou navštívila kurátorka a provedla s ní výchovný pohovor. Vysvětlila nezletilé, jaké jsou její možnosti. Bylo hovořeno o negativních důsledcích užívání návykových látek a pozitivních důsledcích dobrovolné léčby v léčebně. Nezletilé byla sdělena opatření, která by musela kurátorka provést, pokud by nezletilá s hospitalizací nesouhlasila. Nezletilá byla se svým souhlasem hospitalizována v psychiatrické léčebně v Jihlavě. Zde musel být pobyt ukončen pro porušení vnitřních pravidel léčebny tím, že nezletilá vzala drogu přímo v léčebně. V ten den, kdy matka dceru odvezla z PL v Jihlavě, odvezla dceru do PL ve Šternberku. Na konci ledna však nezletilá ze zařízení opět utekla. Byla zadržena policií v Praze, kde absolvovala detox. Matkou byl podán na základě doporučení OSPOD návrh na nařízení ústavní výchovy nezletilé.

V současné době je nezletilá doma s matkou, sestrou a partnerem matky. Ambulantně dochází k lékaři, který jí dělá testy na přítomnost drog v organismu. Znovu nastoupila do školy, kam řádně dochází. Proběhlo soudní jednání ve věci nařízení ústavní výchovy, které bylo odročeno, vzhledem k aktuální stabilizaci chování nezletilé. Obávám se, že prognóza nezletilé je velmi nejistá. Její postoj k drogám je stále velice benevolentní a nejspíše bude návykové látky dále zneužívat. Případné výchovné opatření, které by soudem nařídil by dle mého názoru nemělo dostatečný vliv na chování nezletilé a od zneužívání drog by ji neodradilo.

Jedná se o 17-ti letou dívku, která byla svěřena do výchovy matky. Mladistvá se nedopustila žádného protiprávního jednání. Mladistvá je uživatelkou drog. Mladistvá neměla dostatečně strukturované volnočasové aktivity, svůj volný čas trávila s nevhodnou skupinou vrstevníků a starších mužů.

Při práci s mladistvou, vzhledem k tomu, že se jedná o dívku závislou na drogách, byly využívány direktivní způsoby práce. Nedirektivní způsoby byly využívány spíše při práci s matkou mladistvé. Jako metody byly použity rozhovor a pozorování.

Dítě s nařízenou ústavní a uloženou ochrannou výchovou

Jméno: M.G.
Datum narození: 29.5.1994
Bydliště: Olomouc
Škola: základní škola při ústavním zařízení

Matka: M.G., nar. 11.4.1960, bytem Olomouc, zaměstnaná jako skladnice

Otec: R.G., nar. 3.4.1961, bytem Pelhřimov, zaměstnán u fa

Rodina je v evidenci OPD od roku 2005, kdy matka podala návrh na úpravu výchovy a výživy k nezletilé. Rozsudkem okresního soudu v Olomouci byla nezletilá v květnu 2005 svěřena do výchovy matky a otcí bylo stanoveno výživné. V lednu 2006 bylo manželství rodičů nezletilé rozvedeno. S otcem se nezletilá v současné době nestýká. Otec se znovu oženil se svou první ženou. Důvodem toho, že se nezletilá s otcem nestýká je jeho současná partnerka.

Výchovné problémy s nezletilou začaly v září 2006. Dopouštěla se útěků a nevracela se domů z návštěv kamarádek. Na doporučení OPD navštívila nezletilá společně s matkou dětského psychiatra. Z jeho zprávy z listopadu 2006 vyplývá, že se jedná o drobné nesocializované poruchy chování, kdy se jednalo o první problémy spojené s nástupem puberty. Lze tak chápat i problém nezletilé se začleněním se do nového kolektivu v důsledku pozitivní citové vazby na bývalé kamarády a spolužáky. V září 2006 byla nezletilá přeložena ze základní školy na základě vyšetření pedagogicko-psychologické poradny na zvláštní školu.

Výchovné problémy nezletilé měly zhoršující se tendenci, proto byla nezletilá předána do péče kurátora pro mládež. Častěji docházelo k útěkům z domova, nočním toulkám, vyskytla se také neomluvená absence a porušování školního řádu. Nezletilá nerespektovala výchovnou autoritu matky. Nezletilá neměla strukturované volnočasové aktivity. Výchovné působení matky na nezletilou bylo nedůsledné, nedostatečné. Nezletilá pravidelně docházela na pohovory ke kurátorce. Pohovory však měly pouze krátkodobý pozitivní vliv na chování nezletilé. Vzhledem k tomu, že pohovory neměly dlouhodobý efekt, navrhla kurátorka umístění nezletilé ve středisku sociální prevence v Olomouci. V únoru 2007 začala nezletilá docházet do zařízení ambulantně. Z důvodu dalších výchovných problémů se realizoval dvoutýdenní pobyt v zařízení. Ze závěrečné zprávy zařízení vyplynulo, že nezletilá má tendenci manipulovat s dospělými osobami

a je nutné jí stanovit přesné hranice a pravidla. Po návratu ze střediska se chování nezletilé zlepšilo jen krátkodobě.

Vzhledem ke zhoršující se tendenci výchovných problémů podal orgán sociálně-právní ochrany dětí v září 2007 návrh na nařízení ústavní výchovy. I přesto, že nezletilé hrozila ústavní výchova, její chování se zhoršovalo, a proto podal OSPOD v říjnu 2007 návrh na předběžné opatření. Usnesením soud rozhodl o nařízení předběžného opatření, kterým byla nezletilá umístěna do dětského diagnostického ústavu. V listopadu soud rozhodl o nařízení ústavní výchovy. Po diagnostickém pobytu byla nezletilá přemístěna do výchovného ústavu v Šumperku. Ze závěrečné zprávy diagnostického ústavu vyplývá, že chování nezletilé bylo po dobu pobytu spíše účelové, opakovaně porušovala pravidla, odmítala se zapojit do školních povinností a byla konfliktní.

Před podáním návrhu na předběžné opatření se nezletilá dopustila dvou přestupků proti majetku – drobné krádeže. Přestupky byly komisí pro projednávání přestupků odloženy pro nedostatek věku.

V době umístění ve výchovném ústavu se nezletilá dopustila několika útěků ze zařízení, respektive se nevrátila z víkendových pobytů mimo zařízení. Na těchto útěcích se zdržovala převážně v Olomouci, kde se setkávala se závadovou skupinou, s nimiž začala zneužívat návykové látky, marihuanu a pervitin. Na jednom z útěků se dopustila činu jinak trestného. Za tento čin jí bylo soudem uloženo výchovné opatření – ochranná výchova.

Z průběžných hodnocení ústavu vyplývá, že chování nezletilé je velmi často účelové. Vzhledem k častým útěkům je z chování hodnocena snížením stupněm a její prospěch je na podprůměrné úrovni.

V souladu se zákonem vykonává kurátorka pravidelné návštěvy nezletilé v zařízení a návštěvy v domácnosti matky. V rámci těchto návštěv byla snaha o to, aby se nezletilá mohla navrátit zpět do rodiny. Po uložení ochranné výchovy jsou šance na podmíněné propuštění mimo zařízení téměř nulové. Prognóza nezletilé je v současné době nejistá, spíše negativní. Mám za to, že chování nezletilé se nezlepší. Kroky, metody a postupy, které byly použity při práci s nezletilou bohužel nevedly k nápravě jejího chování.

Jedná se o 16-ti letou dívku, která je v současné době svěřena do péče výchovného ústavu. V chování nezletilé se vyskytovaly výchovné problémy jako noční toulky, neomluvená absence a porušování školního řádu. Rovněž se dopustila jako

nezletilá dvou přestupků proti majetku, jako nezletilá se také dopustila činu jinak trestného, za který jí byla uložena ochranná výchova. Po uložení ochranné výchovy se dopustila útěku ze zařízení, čímž se dopustila dalšího provinění maření výkonu úředního rozhodnutí.

Při práci s nezletilou i její matkou byly využívány direktivní způsoby práce, a to vzhledem k nedůslednému výchovnému působení matky a výrazným výchovným problémům nezletilé. Rozhovor, pozorování, šetření v rodině a vytvoření individuálního plánu jsou metody, které kurátor využil při práci s nezletilou a její matkou.

2.8 Ověření hypotéz

Na začátku výzkumu jsem si stanovila 3 hypotézy, které se na základě zpracovaných kazuistiky potvrdily nebo vyvrátily.

H1: Klienti kurátorů pro mládež pochází z neúplných rodin.

Vzhledem k tomu, že 7 ze 7 vybraných klientů pochází z neúplné rodiny, dá se konstatovat, že tato hypotéza se potvrdila. Z praxe ovšem vím, že ne všichni klienti, kteří se dopouští protiprávního jednání či mají výchovné problémy musí nutně vyrůstat bez přítomnosti jednoho z rodičů.

H2: Většina klientů tráví svůj volný čas nestrukturovaně, bez volnočasových aktivit.

Ze zpracovaných kazuistik vyplývá, že většina klientů kurátorů pro mládež nemá dostatečně strukturované volnočasové aktivity. U jednoho z klientů došlo ke stabilizaci problémového chování poté, co začal navštěvovat nízkoprahové centrum a sportovní kroužek.

H3: Častějšími klienty jsou ti, kterým byla v dětství diagnostikovaná LMD.

U 3 klientů byla diagnostikována LMD, případně hyperaktivita. U jedné z klientek byla diagnostikována nesocializovaná porucha chování. U 3 klientů ze spisové dokumentace nevyplývá syndrom hyperaktivity.

2.9 Interpretace výsledků kazuistik

Cílem praktické části je vyhodnotit výsledky zpracovaných kazuistik. Pro své kazuistiky jsem si vybrala klienty, se kterými kurátoři pro mládež spolupracují dlouhodobě. Ne všechny informace se podařilo ze spisové dokumentace zjistit ve stejné struktuře. Například ve spisové dokumentaci není uvedeno vzdělání rodičů, z jejich zaměstnání by se však dalo vzdělání přibližně odvodit.

Ze 7 kazuistik jsou 4 chlapci a 3 dívky. 2 klienti jsou nezletilí, 3 mladiství a 2 klienti jsou v současné době již zletilí. Všichni vybraní klienti vyrůstají v neúplných rodinách. Pouze jeden klient je ve výchově otce a s matkou se stýká, 5 klientů je ve výchově matky. Z toho 3 se s otcem nestýkají, jeden se s otcem stýká, a jednomu otec zemřel. Jedna klientka je nyní svěřena do výchovného ústavu, jinak je ve výchově matky a s otcem se nestýká.

U 3 ze 7 klientů byla diagnostikována LMD, ADHD, u jedné klientky byly diagnostikované nesocializované poruchy chování. Všichni vybraní klienti ambulantně docházeli do nějakého typu zařízení či byli hospitalizováni v PL, případně jiném zařízení. Jeden z klientů byl umístěn ve středisku sociální prevence, jeden do tohoto zařízení docházel ambulantně. 3 klienti byli umístěni ve středisku výchovné péče. 4 klienti byli hospitalizováni v PL, z toho 2 opakovaně. U jednoho klienta byl soudem nařízen dohled probačního úředníka, u jednoho klienta byl nařízen soudní dohled nad rodinou.

U všech klientů byly při spolupráci s nimi využity metody pozorování, rozhovor, vytvoření individuálního plánu, šetření v domácnosti bylo provedeno u 3 ze 7 klientů. U všech vybraných klientů byly využité metody, hlavně opakované výchovné pohovory, nedostačující k napravení chování dítěte či stabilizaci rodinné situace. Proto všichni klienti na základě doporučení kurátora začali spolupracovat s jinými institucemi, které s orgánem sociálně-právní ochrany dětí spolupracují.

V evidenci kurátorů pro mládež jsou samozřejmě i klienti, u kterých jsou metody použité kurátory dostačující k nápravě a dítě nemusí dále spolupracovat s jinými institucemi.

U všech klientů byly rovněž využity způsoby práce s klientem a to způsoby jak direktivní, tak nedirektivní (Úlehla, 1996).

Závěr

Kriminalita mladistvých a nezletilých pachatelů je aktuálním společenským problémem dnešní doby. Troufám si říct, že kriminalita dětí má vzrůstající tendenci a to zejména v oblasti násilné trestné činnosti. Je v zájmu společnosti, aby se snažila předcházet patologickým jevům. Právě kurátoři pro mládež jsou tím orgánem, který je důležitou součástí v oblasti prevence a sociálně-právní ochrany.

Ve své bakalářské práci jsem přiblížila orgán sociálně-právní ochrany dětí a jeho funkci, práci kurátora pro mládež a jeho povinnosti vyplývající ze zákonných norem a z náplně práce. Obsahem druhé kapitoly jsou definice rodiny a možné příčiny vzniku delikventní až kriminálního chování dětí. Ozřejmila jsem postupy práce kurátora pro mládež s rodinou a nezletilými či mladistvými dětmi, které se dopouští protiprávního jednání nebo mají výchovné problémy.

Třetí kapitolu jsem zaměřila na stručný popis několika způsobů práce a metod, které kurátor při práci s rodinou nebo jednotlivcem používá. Navázala jsem kapitolou o speciálních technikách, které rovněž může kurátor při práci s mladistvými a nezletilými využívat. Poslední kapitola v teoretické části pojednává o spolupráci kurátorů pro mládež a orgánu sociálně-právní ochrany celkově s orgány činnými v trestním řízení, nestátními neziskovými organizacemi, školami a dalšími institucemi.

Praktická část mé bakalářské práce je zaměřena na kazuistiky kurátorů pro mládež a jejich interpretaci. Zaměřila jsem se na klienty, se kterými kurátoři spolupracují dlouhodobě. Na kazuistikách jsem dokázala, že práce s klienty není jednoduchá a pouhá práce kurátora v mnoha případech nestačí. Při řešení složitějších případů kurátor využívá možnosti spolupracovat s dalšími odborníky a institucemi.

Souvislost mezi sociální pedagogikou a sociální prací je zřejmá. Sociální práce vykonávaná kurátory pro mládež plní ve společnosti funkci pedagogickou, tzn. že přispívá k optimálnímu rozvoji osobnosti. Sociální práce dále plní funkci profylaktickou, což jsou činnosti a programy, které přispívají k předcházení různých deviací, například besedy na školách. Další funkcí, kterou kurátoři pro mládež plní je funkce korekční, která se týká činností spojených s prací s dětmi umístěnými ve výchovných ústavech, případně věznicích (Huppertz, Schinzler in Kraus, 2004).

Resumé

Ve své bakalářské práci na téma „Pomoc orgánu sociálně-právní ochrany dětí rodinám s dětmi, které mají výchovné problémy a dopouštějí se protiprávního jednání“ bylo mým cílem přiblížit a vysvětlit funkci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a hlavně se zaměřit na práci kurátorů pro mládež, které popisují v první kapitole.

Druhá kapitola definuje pojem rodina, vysvětluje, jaké jsou možné příčiny vzniku delikventního chování u dětí.

Ve třetí kapitole se zaměřuji na způsoby a metody práce, které využívají s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávního jednání. Jedna z kapitol je zaměřena na speciální techniky při práci s nezletilými a mladistvými dětmi.

Pátá kapitola je věnována institucím, se kterými kurátor úzce spolupracuje při řešení problémů klienta a rodiny.

Praktickou část jsem věnovala zpracování kasuistik kurátorů pro mládež a jejich interpretaci.

Anotace

Svou bakalářskou práci jsem nazvala “Pomoc orgánu sociálně-právní ochrany dětí rodinám s dětmi, které mají výchovné problémy a dopouští se protiprávního jednání“. Bakalářská práce popisuje práci kurátorů pro mládež s rodinami dětí, které se dopouštějí protiprávního jednání, nebo mají výchovné problémy.

Praktická část bakalářské práce obsahuje 7 kazuistik klientů kurátorů pro mládež a jejich vyhodnocení.

Klíčová slova

Sociálně-právní ochrana dětí, kurátor pro mládež, rodina, nezletilý, mladistvý, kriminalita, speciální techniky

Anotation

My bachelor thesis's topic is Help of Authority Social-legal protection for children and families with children who have behaviour problems and comiting crime. Bachelor thesis describe probation officer's work with children's families, who committing crime or they have behaviour problems.

Practical part of bachelor thesis has seven case reports of clients probation officers and their evalution.

Key words

Social-legal protection for childen, probation officer, family, juveniles, under age, special technics

Seznam použitých pramenů a literatury

1. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
4. Hartl, Pavel, Hartlová, Helena: *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. s. 774, ISBN-80-7178-303-X.
5. Chrástka, Miroslav. *Metody pedagogické diagnostiky*. Olomouc: rektorát University Palackého v Olomouci, 1988. s. 50.
6. Jedlička, Richard a kol.: *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Themis: Praha, 2004. s. 478, ISBN 80-7312-038-0.
7. Králová, Jaroslava: *Speciální techniky sociální práce*. Praha, 1995. s. 61, ISBN 80-85529-15-7.
8. Kraus, Blahoslav: *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. s. 199, ISBN 80-7315-004-2.
9. Kraus, Blahoslav: *K aktuálnímu pojetí a postavení sociální pedagogiky*. In Sborník příspěvků z odborného semináře uskutečněného ve spolupráci s Universitou Tomáše Bati ve Zlíně na téma Konstituování sociální pedagogiky jako vědeckého oboru. Brno: IMS, 2004. ISBN-80-902936-5-4.
10. Matějček, Zdeněk: *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1996. s. 98, ISBN 80-85282-83-6.
11. Matoušek, Oldřich: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 2003. s. 125, ISBN 80-86429-19-9.
12. Matoušek, Oldřich: *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 287, ISBN 80-7178-549-0.
13. Matoušek, Oldřich, Kroftová, Andrea: *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. s. 344, ISBN 80-7178-771-X.
14. Novotná, Věra, Burdová, Eva: *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, Komentář*. Praha: LINDE, 2007. s. 469, ISBN 978-80-96131-72-6.

15. Řehoř, Antonín: *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce*. Brno: IMS, 2009. s. 44.
16. Svoboda, Mojmír: *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2001. s.199, ISBN 80-7178-545-8.
17. Úlehla, Ivan: *Umění pomáhat*. Písek: Renesance, 1996. s. 151.
18. Vágnerová, Marie: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999. s. 444, ISBN 80-7178-496-6.
19. Zakouřilová, Eva: *Sociální terapie aneb její teorie i speciální techniky, které pomáhají v sociální terapii s rodinou*. Praha: Institut pro místní správu, 2008. s. 156, ISBN 80-86976-14-3.
20. Vnitřní předpis Magistrátu města Olomouce – Referátu sociálních věcí, Olomouc, 2003.